

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 231/2021 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- Lakialoite LA 37/2020 vp Mia Laiho kok ym. Lakialoite laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 18 §:n muuttamisesta
- Toimenpidealoite TPA 88/2020 vp Mia Laiho kok ym. Toimenpidealoite ympärivuorokautisen hoivan valtakunnallisista yhtenäisistä kriteereistä

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 24/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- hallitusneuvos Jaana Huhta, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Satu Karppanen, sosiaali- ja terveysministeriö
- asiantuntija Kaarina Tuokko, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Lotta Hämeen-Anttila, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo, Vanhusasiavaltuutetun toimisto
- sosiaalihuollon ylitarkastaja Päivi Vainio, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- sosiaalihuollon ylitarkastaja Mari Metsävainio, Itä-Suomen aluehallintovirasto
- ylitarkastaja Marja-Leena Lantto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

- johtava asiantuntija Sari Kehusmaa, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelujen johtaja Seija Meripaasi, Helsingin kaupunki
- vanhustyönjohtaja Mervi Koski, Oulun kaupunki
- geriatrian ylilääkäri Marja-Liisa Karjula, Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä
- erikoissuunnittelija Tiina Autio, Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus
- puheenjohtaja Eija Tolonen, Suomen Kuntaliitto, Kansallinen ikääntyneiden palveluiden johdon verkosto
- professori Marja Jylhä, Tampereen yliopisto, Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö (CoE AgeCare)
- apulaisprofessori Minna Zechner, Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet
- toimitusjohtaja Virpi Holmqvist, Attendo
- asumis- ja sosiaalipalvelujen päällikkö Kira Exell-Paakki, Folkhälsan
- johtava asiantuntija Aino Närkki, Hyvinvointiala HALI ry
- johtaja Katja Borodulin, Ikäinstituutti
- erityisasiantuntija Sari Bäcklund, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- toiminnanjohtaja Sari Tervonen, Omaishoitajaliitto ry
- lainopillinen asiamies Marica Nordman, SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
- erityisasiantuntija Jaana Manssila, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- erityisasiantuntija Kaarina Tamminiemi, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- asiantuntija Sari Ilonummi, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- työvoimapolitiittinen asiantuntija Mervi Flinkman, Tehy ry
- sosiaali- ja terveystieteellinen asiantuntija Ylva Krokfors, Vammaisfoorumi ry
- lakimies Marjut Vuorela, Vanhustyön keskusliitto ry
- professori (emerita) Harriet Finne-Soveri

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- valtiovarainministeriö
- Suomen Kuntaliitto
- Eläkeliitto ry
- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- Lapsiperheiden Etujärjestö ry
- Lastensuojelun Keskusliitto ry
- Muistiliitto ry
- Suomen Kuntoutusyritykset ry
- Suomen Palliativisen Hoidon Yhdistys ry
- Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaalihuoltolakia, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia sekä yksityisistä sosiaalipalveluista annettua lakia.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman kirjausten mukaisesti vahvistaa kotihoidon resursseja ja laatua, kehittää asumisen välimuotoisia ratkaisuja ja palvelujärjestelmää, tehostaa omavalvontaa ja vanhuspalvelujen johtamista sekä ottaa käyttöön teknologisia ratkaisuja iäkkäiden henkilöiden kotiin annettavissa palveluissa. Tavoitteena on myös selkeyttää tehostetun palveluasumisen ja muun palveluasumisen välistä eroa sekä asiakkaan hoidon ja huolenpidon tarpeisiin vastaavien sosiaalihuoltolain palvelujen kokonaisuutta.

Kotiin annettavia palveluja ja asumispalveluja koskevat sosiaalihuoltolain säännökset ehdotetaan uudistettavaksi. Säännöksiä sovellettaisiin iäkkäiden henkilöiden lisäksi muihinkin asiakasryhmiin. Kotiin annettavia palveluja olisivat kotihoito ja tukipalvelut sekä uutena sosiaalipalveluna turva-auttamispalvelu. Kotihoitoa olisi järjestettävä asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan vuorokaudenajasta riippumatta. Säännökset lapsiperheen oikeudesta kotipalveluun erotettaisiin omaksi kokonaisuudekseen, mikä mahdollistaa säännösten muotoilemisen niin, että ne kuvaavat nykyistä täsmällisemmin lapsiperheen tarpeita mutta säilyvät asiasisällöltään pääosin ennallaan.

Asumispalveluja olisivat tilapäinen ja tuettu asuminen, joita koskevat säännökset säilyisivät asiasisällöltään ennallaan, sekä yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen, jotka tulisivat nykyisen palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen tilalle.

Kotihoidon laadun ja riittävyyden varmistamiseksi lakiin lisättäisiin säännökset kotikäyntien suunnittelusta ja kotihoidon toteuttamisesta teknologiaa hyödyntäen sekä kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaamisesta ja toimenpiteistä työvoiman vajaukseen puuttumiseksi. Monimuotoisten asumis- ja palvelukokonaisuuksien edistämiseksi lakiin lisättäisiin säännökset, joilla mahdollistetaan erilaisten asumispalvelumuotojen toteuttaminen samassa toiminnallisessa kokonaisuudessa. Sosiaalihuollon toimintayksikköjen johtamista ja niiden toiminnan omavalvontaa vahvistettaisiin.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annettuun lakiin informatiiviset säännökset asumisen strategisesta suunnittelusta ja ennakoinnista. Laista poistettaisiin mahdollisuus järjestää iäkkäiden henkilöiden pitkäaikainen laitoshoido sosiaalihuollon laitopsyksiköissä. Lakiin lisättäisiin säännös omatyöntekijän tehtävien täsmentämisestä sekä palvelujen laadun seurannasta. Lisäksi täsmennettäisiin säännöksiä palvelusuunnitelmasta, päätöksenteosta, kotihoidon henkilöstön riittävyydestä, johtamisesta sekä omavalvonnasta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Iäkkäiden henkilöiden sosiaalihuollon pitkäaikaisen laitoshoidon lopettaminen olisi toteutettava vuoden 2027 loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Lakialoite

LA 37/2020 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan, että ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain 18 §:n 2 momentti muutetaan siten, että jatkossa iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnetyt muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään yhden kuukauden kuluttua päätöksen teosta nykyisen kolmen kuukauden sijaan.

Toimenpideoioite

TPA 88/2020 vp. Toimenpideoioitteessa ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin valtakunnallisten yhtenäisten ympärivuorokautiseen hoivaan pääsyn kriteereiden laatimiseksi.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksen tavoitteena on edistää iäkkäiden henkilöiden edellytyksiä elää kodissaan turvallisesti sekä saada tarpeitaan vastaavat kotiin annettavat palvelut oikea-aikaisina, riittävinä ja laadukkaina. Tavoitteena on myös parantaa kotihoidon henkilöstön riittävyttä sekä toiminnan toteuttamista ja johtamista niin, että alalle saadaan uusia työntekijöitä ja nykyiset työntekijät haluavat jatkaa työskentelyä alan tehtävissä. Tavoitteena on lisäksi selkeyttää ja täsmentää säännöksiä, jotka koskevat hoitoa ja huolenpitoa turvaavien sosiaalipalvelujen sisältöä ja saantiedellytyksiä. Tarkoituksena on, että iäkkäille henkilöille luodaan monimuotoisia, joustavia, yhteisöllisiä ja toimintakyvyn säilymistä tukevia asumis- ja palveluratkaisuja kotona asumisen ja nykyisen tehostetun palveluasumisen väliin.

Kotiin annettavat palvelut

Kotiin annettavia palveluja koskevien sosiaalihuoltolain säännösten rakenne ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Lain nykyiset säännökset kotipalvelusta ja kotisairaanhoidosta yhdistetään sosiaalihuoltolain 19 a §:ssä kotihoidoksi. Kotipalvelun käsite koskee jatkossa vain lapsiperheiden palvelua, josta säädetään ehdotetussa 18 a §:ssä. Muutos ei esityksen perustelujen mukaan vaikuta lapsiperheen oikeuteen saada kotipalvelua, vaan on seurausta edellä mainittujen säännösten rakenteen muuttamisesta.

Myös tukipalvelut erotetaan erilliseksi hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvaksi sosiaalipalveluksi (19 §). Muutos korostaa tukipalvelujen merkitystä usein ensimmäisinä iäkkäiden tarvitsemina ja heidän toimintakykyään ja kotona asumistaan tukevinä palveluina. Voimassa olevan lain mukaisia tukipalveluja ovat ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä tukevat palvelut. Samat palvelut täydennettynä asiointipalvelulla ovat mukana myös ehdotetussa laissa. Näiden lisäksi tukipalveluihin voi kuulua muutakin kotona asumista tukevaa palvelua.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Kotihoitoa järjestetään ehdotetun 19 a §:n mukaan henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Lisäksi kotihoitoa järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella.

Kotihoitoa on järjestettävä henkilön tarpeen mukaan vuorokaudenajasta riippumatta. Kotihoidon järjestämisvelvoitteen laajentaminen velvollisuudella järjestää asiakkaan tarpeen mukaisesti kotihoitoa vuorokaudenajasta riippumatta tukee asiakkaan palvelutarpeisiin vastaamista sekä edistää hänen mahdollisuuttaan asua omassa kodissaan tai yhteisöllisessä asumisessa. Esityksen vaikutusarvioiden mukaan yöaikaisten kotikäyntien järjestäminen ei merkittävästi lisää kotihoitoon tarvittavan kokonaishenkilöstön määrää ja antaa mahdollisuuden tasoittaa aamuun sijoittuvien kotikäyntien muodostamaa ruuhkahuippua, joka vaatii runsaasti henkilöstöä ja määrittää pitkälti kotihoidon henkilöstötarpeen. Yöaikaisen kotihoidon lisäämisen on katsottu todennäköisesti myöhentävän ympärivuorokautiseen palveluasumiseen siirtymistä niillä asiakkailla, jotka tarvitsevat apua säännöllisesti yöaikaan, mutta eivät muuten vielä tarvitse ympärivuorokautista palveluasumista. Valiokunta korostaa, että kotihoidon toteutumista on seurattava, ettei pääsy ympärivuorokautiseen hoivaan vaikeudu.

Valiokunta pitää ehdotuksia asiakkaiden palvelutarpeiden mukaisen kotona asumisen tuen laajentamisesta tarkoituksenmukaisina. Asiakkaiden tarpeet kotihoidossa vaihtelevat asiakkaiden välillä enemmän kuin ympärivuorokautisen asumispalvelujen asiakkailla, joten ei ole tarkoituksenmukaista määritellä kotihoitoon osallistuvia ammattiryhmiä samaan tapaan kuin vanhuspalvelulain 3 a §:ssä on määritelty ympärivuorokautisen hoidon osalta. Ammattiryhmien tällainen määrittely voisi etenkin haastavassa henkilöstötilanteessa entisestään heikentää kotihoidon henkilöstön saatavuutta ja jäykistää palvelujen järjestämistä. Valiokunta pitää asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta tärkeänä, että kotihoidossa työskentelevistä pääosa on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja kotihoidon soveltuvissa tehtävissä olevilla hoiva-avustajilla on asianmukainen koulutus tehtävään.

Valiokunta pitää myönteisenä, että ehdotetussa sosiaalihuoltolain 14 §:ssä mainitaan erikseen tukipalvelut ja niistä säädetään tarkemmin myöhemmissä säännöksissä. Sääntely korostaa hyvinvointialueiden velvollisuutta järjestää myös tukipalvelut. Asiantuntijakuulemisissa on pidetty epäselvänä, koskevatko kotihoitoa ja tukipalveluja samat henkilöstövaatimukset ja miten palvelut eroavat toisistaan, kun niillä on lähtökohtaisesti samat saantiedellytykset. Valiokunta viittaa voimassa olevan sosiaalihuoltolain perusteluihin, joiden mukaan tukipalvelujen henkilöstön ei tarvitse olla sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Henkilöstön kelpoisuus määräytyy palvelun sisällön eikä palvelun saantiperusteen mukaan. Valiokunta ehdottaa tukipalveluja koskevasta 19 §:stä poistettavaksi epäselvyyttä aiheuttaneen 2 momentin 6 kohdan, jonka mukaan tukipalveluna järjestetään myös muuta kuin momentissa tarkoitettua kotona asumista tukevaa palvelua.

Muu henkilön suoriutumista tukeva toiminta voisi säännösehdotuksen perustelujen mukaan käsitellä esimerkiksi asiakkaan avustamista tai tukemista ulkoilussa ja kodin ulkopuolella tapahtuvassa asioinnissa sekä sähköiseen asiointiin liittyvien välineiden käytössä asiakkaan tietosuoja huomioon ottaen. Valiokunta pitää myönteisenä, että esityksessä on erityisesti huomioitu asiakkaiden ulkoilumahdollisuuksien vahvistaminen.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Lapsiperheiden kotipalveluna järjestetään sosiaalihuoltolain 18 a §:n nojalla perheen yksilöllisen tarpeen mukaan hoitoa ja huolenpitoa, lapsen hoidon ja kasvatuksen tukemista, aterioiden valmistamiseen, vaatteiden huoltamiseen ja kodin siisteydestä huolehtimiseen liittyviä tehtäviä sekä muita jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Säännösehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen (s. 91) mukaan kotipalvelun ohella lapsiperheessä voidaan tarvita myös lakiehdotuksen 19 §:ssä tarkoitettuja tukipalveluja, esimerkiksi ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalveluja, joita järjestettäisiin lapsiperheen jäsenelle samoin perustein kuin muillekin asiakkaille. Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu ennalta ehkäiseväksi palveluksi, jonka tehtävänä on tukea perheen jaksamista ja pärjäämistä joko tilapäisissä tai pidempiäaikaisissa kuormittavissa tilanteissa. Valiokunta yhtyy lapsiasiavaltuutetun näkemykseen siitä, että kynnyksen tarjota perheelle kotipalvelua tulisi olla matala.

Hallituksen esityksessä todetaan, että lapsiperheiden kotipalvelun merkitys sosiaalihuoltolaissa säädettyinä omana palvelunaan tekee siitä näkyvämmän ja voi siten tosiasiallisesti parantaa lapsiperheiden palvelujen saantia. Lisäksi palvelun sisällön täsmentäminen lapsiperheen tarpeita vastaavaksi vahvistaa palvelun alkuperäistä tarkoitusta lapsiperheen subjektiivisena, arjen toimintakykyä turvaavana ja vahvistavana palveluna. Valiokunta kiinnittää huomiota perheiden tosiasialliseen mahdollisuuteen saada asuinpaikastaan riippumatta perheen tarpeen mukaista kotipalvelua. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*)

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että nykytilasta poiketen ehdotetussa tukipalveluja koskevassa 19 §:ssä ei ole mainittu synnytystä edellytyksenä tukipalvelujen saamiselle. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa vastineessaan, että 19 §:n 3 momentissa todetaan palvelun saantiedellytykset. Erikseen lueteltujen syiden lisäksi palvelua järjestetään ”muun vastaavan syyn” perusteella, mikä kattaa myös esimerkiksi lapsiasiavaltuutetun esiin nostaman synnytyksen vuoksi tarvittavan tukipalvelujen tarpeen.

THL:n viime vuoden lopulla tekemän kyselyn perusteella kotihoidon yksiköistä joka viides raportoiti toimivansa riittämättömällä henkilöstöllä viikoittain tai useammin. Kyselyn tulokset osoittavat jo olemassa olevan merkittävän resurssitarpeen kotihoidossa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kotihoitoon, tukipalveluihin ja lapsiperheiden kotipalveluun sekä näiden suunnitteluun kohdistuvien muutosten vaikutusta muun muassa henkilöstön saatavuuteen sekä palvelujen laatuun ja saatavuuteen seurataan huolellisesti. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että lakiesityksen vaikutuksia ikäihmisten kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan saatavuuteen ja laatuun seurataan. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*)

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunnalla ei ollut perustuslain 19 §:n kannalta huomauttamista sääntelyn perusratkaisuista. Valiokunta kiinnitti yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n kannalta huomiota esityksessä ehdotettuun uuteen sääntelyyn turva-auttamispalvelusta ja kotikäyntien korvaamisesta etäyhteyksin tapahtuvalla yhteydenpidolla.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Turva-auttamispalvelut

Sosiaalihuoltolain ehdotetun 19 b §:n mukaan turva-auttamispalvelua järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sairauteen, korkeaan ikään, vammaan tai muuhun vastaavaan toimintakykyä alentavaan syyhyn liittyvän turvattomuuden perusteella. Turva-auttamispalvelulla tarkoitetaan palvelua, johon kuuluvat asiakkaan käytössä oleva tarkoitukseen soveltuva turvalaitteisto, laitteiston kautta tulevien hälytysten ympärivuorokautinen vastaanotto, hälytyksen johdosta tehtävä avun tarpeen arviointi sekä huolehtiminen siitä, että asiakas saa tarvitsemansa avun vuorokauden ajasta riippumatta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ehdotetun säännöksen perusteella turva-auttamispalvelun sisältö jää perustuslain kannalta ongelmallisen yleispiirteiseksi. Lainkohdan perusteluissa (s. 96) kuvaillaan, että turvalaitteistojen kirjo on suuri ja uusia vaihtoehtoja syntyy jatkuvasti. Tyypillisimpiä vaihtoehtoja ovat perustelujen mukaan turvaranneke ja -puhelin sekä erilaiset liiketunnistimiin perustuvat järjestelmät. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että sääntelyn vaikutukset perustuslain 10 §:ssä turvattuihin oikeuksiin ovat hyvin erilaisia esimerkiksi silloin, kun kyse on turvarannekkeesta, jota käyttämällä asiakas voi itse ottaa yhteyden turva-auttamispalvelun tarjoajaan, kuin silloin, kun kyse on jonkinlaisesta automaattisesti asiakkaan liikkumista tarkkailevasta laitteistosta.

Perustuslakivaliokunnan mukaan nyt ehdotettavassa muodossa sääntely näyttää mahdollistavan hyvin syvälle käyvän puuttumisen yksityiselämän suojaan. Sääntelystä ei esimerkiksi käy ilmi, minkälainen turva-auttamispalvelun toteuttamistapa olisi, mitä henkilötietoja turva-auttamispalvelun tuottamisessa kerättäisiin tai missä määrin turva-auttamispalvelun käyttöönotto perustuisi suostumukseen. Lausunnon mukaan sääntely tulee poistaa lakiehdotuksesta tai sitä on täsmennettävä merkittävästi. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa säännöksen poistamista lakiehdotuksesta. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että turva-auttamispalveluja voi toteuttaa myös muu kuin sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen saanut henkilöstö tilanteissa, joissa tällainen koulutus ei ole tarpeen. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus antaa turva-auttamispalvelujen käyttöä koskevan esityksen eduskunnalle mahdollisimman pian.

Etäpalvelut

Kotihoitoon kuuluvia kotikäyntejä voidaan sosiaalihuoltolain ehdotetun 46 b §:n 2 momentin mukaan osittain korvata etäyhteyksin tapahtuvalla yhteydenpidolla, jos sellainen palvelujen toteuttamistapa soveltuu asiakkaalle ja jos se vastaa sisällöltään asiakkaan palvelutarvetta. Kotihoiton toteuttamisessa voidaan lisäksi hyödyntää muitakin teknologisia ratkaisuja asiakkaan turvallisuuden, hyvinvoinnin ja kotona suoriutumisen tueksi tai työntekijän työn helpottamiseksi, jos se tapahtuu asiakkaan yksityisyyttä kunnioittaen. Valiokunta suhtautuu myönteisesti teknologian hyödyntämiseen ja samalla korostaa asiakkaan turvallisuuden varmistamista kaikissa tilanteissa.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan etäpalveluja koskeva 46 b §:n 2 momentti muodostuu säännöksen sanamuodon perusteella ongelmallisen väljäksi. Säännös vaikuttaa lausunnon mukaan mahdollistavan paitsi yksittäiset, asiakkaan omaa aktiivisuutta edellyttävät yhteydenotot etävälinein myös esimerkiksi ilman asiakkaan aktiivisuutta tapahtuvan henkilön elintoimintojen

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

seurannan. Sääntelyn perusteella hyvin syvälle käyvä puuttuminenkin yksityiselämän suojaan vaikuttaa mahdolliselta. Sääntelystä ei lisäksi käy ilmi, millaisia henkilötietoja teknologisten ratkaisujen avulla kerätään ja miten niitä käsitellään. Sääntelyä ei myöskään ole rajattu sillä esityksen perusteluissa (s. 127) mainitulla seikalla, ettei asiakkaan toimintoja voida seurata enempää kuin hänen hoidon ja huolenpidon tarpeensa välttämättä edellyttää, eikä sääntelystä käy ilmi, perustuuko teknologisten ratkaisujen käyttöönotto aina asiakkaan nimenomaiseen suostumukseen. Sääntely tulee lausunnon mukaan poistaa lakiehdotuksesta tai sitä on täsmennettävä huomattavasti. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa säännöksen poistamista lakiehdotuksesta.

Perustuslakivaliokunta korosti, että teknisten ratkaisujen avulla voi olla mahdollista parantaa ja täydentää hoitoa ja huolenpitoa eikä tällaisten ratkaisujen käyttäminen sinänsä itsessään ole perustuslain kannalta ongelmallista. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan turva- ja auttamispalvelua ja etäyhteyksillä toteutettavaa kotihoitoa koskevan sääntelyn perustuslain vuoksi välttämättömät korjaukset ja täydennykset edellyttävät kuitenkin varsin laajaa lainvalmistelua.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan käsitykseen teknisten ratkaisujen mahdollisuuksista hoidon ja huolenpidon toteuttamisessa ja pitää tärkeänä, että lainsäädäntö esityksestä nyt poistettavaksi ehdotettujen säännösten suhteen saatetaan mahdollisimman pian perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla vastaamaan käytännön tarpeita niin hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevien asiakkaiden kuin palvelujen toteuttamisesta ja valvonnasta vastaavien toimijoiden kannalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että meneillään oleva kehittämistyö teknologian hyödyntämiseksi sosiaalipalveluissa jatkuu siitä huolimatta, että teknologian käyttöä koskevan sääntelyn lisääminen sosiaalihuoltolakiin siirtyy myöhemmin toteutettavaksi. Kehittämistyössä on myös syytä arvioida teknologian käytön vaikutukset henkilöstömitoitusta koskeviin vaatimuksiin sekä kotihoidossa että ympärivuorokautisessa hoivassa.

Asumispalvelut

Sosiaalihuoltolain asumispalveluja koskevan sääntelyn uudistamisen tavoitteena on kehittää ja monipuolistaa iäkkäiden asumispalveluja joustavammiksi ja paremmin asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaaviksi. Asumispalveluja ovat esityksen mukaan tilapäinen ja tuettu asuminen, joita koskevat säännökset säilyvät asiasisällöltään ennallaan, sekä yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen, jotka tulevat nykyisen palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen tilalle. Monimuotoisten asumis- ja palvelukokonaisuuksien edistämiseksi lakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset, joilla mahdollistetaan erilaisten asumispalvelumuotojen toteuttaminen samassa toiminnallisessa kokonaisuudessa.

Yhteisöllinen asuminen (21 b §)

Esityksen mukaan yhteisöllistä asumista järjestettäisiin henkilölle, jonka toimintakyky on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi ja henkilön hoidon ja huolenpidon tarve on toimintakyvyn alenemisen johdosta kohonnut. Yhteisöllinen asuminen tarkoittaa hyvinvointialueen järjestämää asumista sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa tarjoavassa, turvallisessa ja esteettömässä asumisyksikössä, jossa henkilöllä on käytössään tarpeisiin-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

sa soveltuva asunto. Palvelut yhteisöllisessä asumisessa olevalle järjestetään erikseen esimerkiksi tukipalveluina, kotihoitona ja tarvittaessa muina sosiaalipalveluina. Myös omaishoito voi olla osa palvelua.

Valiokunta katsoo, että asumispalveluihin esitetty uusi yhteisöllisen asumisen kokonaisuus tehostaa palvelujen tuottamista, kun palvelujen järjestäminen eriytyy asumisen järjestämisestä eikä kohteessa tarvitse olla omaa henkilöstöä palvelujen järjestämistä varten, vaan palvelut voidaan järjestää yhtä asumisyksikköä laajempina kokonaisuuksina. Lisäksi asiakkaat voivat yhteisöllisessä asumisessa joustavasti yhdistää eri palveluntuottajien palveluita yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Näin ollen yhteisöllisen asumisen kokonaisuus mahdollistaa palvelurakenteen keventämisen ja vähentää ympärivuorokautisen palveluasumisen kasvupainetta. Yhteisöllinen asuminen hillitsee työvoimatarpeen kasvua myös kotihoidossa, koska osa kotihoidon käynneistä, kuten esimerkiksi ruokailu tai toimintakyvyn ylläpito, on mahdollista järjestää ryhmämuotoisina palveluina.

Valiokunta pitää myönteisenä yhteisölliseen asumiseen liittyvää velvoitetta järjestää ryhmätointa, mikä lisää mahdollisuuksia toimintakykyä ylläpitävään ja ennalta ehkäisevään toimintaan. Sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut ja yhteisöllisyys voivat asiantuntijakuulemisen perusteella esimerkiksi hidastaa muistisairauksien etenemistä sekä edistää toimintakyvyn ja sosiaalisten taitojen säilymistä.

Valiokunta korostaa, että yhteisöllisen palvelun tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että asiakkaan palvelutarve arvioidaan iäkkään henkilön palvelutarpeen arvioinnissa käytettävällä RAI-järjestelmällä ja palvelutarpeen muuttumista seurataan säännöllisesti, jotta asiakas saa aina tarvitsemansa palvelut. Yhteisöllisen asumisen toimeenpanossa keskeistä on myös kuntien riittävä varautuminen ikääntyneiden asumisen tarpeiden kasvuun sekä uusien asumisratkaisujen syntymisen edistäminen esimerkiksi ARA:n investointirahoituksen avulla. Valiokunta pitää tärkeänä, että lain toimeenpanossa luodaan rakenteet ja toimintamallit asumisen tarpeiden ennakoimiseksi ja seuraamiseksi sekä toiminnan yhteensovittamiseksi kuntien ja hyvinvointialueiden kesken.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota asumispalveluihin esitettyjen muutosten, etenkin asumisen ja palvelujen erottamisen, haasteisiin lupa- ja rekisteröintimenettelyjen ja valvonnan kannalta ennen uutta sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskevaa sääntelyä. Lausunnoissa tuodaan esille huoli palvelujen laadun sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamisesta sekä asiakkaiden palvelujen tarpeen riittävästä huomioon ottamisesta. Valvontaviranomaisten keskeinen huoli kohdistuu yhteisöllisen asumisen vaikutuksiin lupa- ja valvontaprosessiin sekä siihen, mikä on yhteisöllisessä asumisessa yksityisiä sosiaalipalveluja koskevaan rekisteriin merkittävä sosiaalipalvelu. Lisäksi epäselvänä pidettiin sitä, miten palveluntuottajien vastuu palvelujen järjestämisestä jakaantuu tilanteessa, jossa yhteisöllisen asumisen asiakkaan tarvitsemia palveluja tuottaa usea eri toimija.

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämisvastuulla oleva sosiaalipalvelu, jonka järjestäminen perustuu asiakkaan palvelutarpeen arviointiin, asiakassuunnitelmaan sekä yhteisöllisen asumisen järjestämistä koskevaan hallintopäätökseen. Järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue vastaa siitä, että yhteisöllisessä asumisessa tarjotaan säännöksessä tarkoitettua sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa ja

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

että asiakkaan tarvitsemat muut palvelut järjestetään asiakassuunnitelman ja siihen perustuvan päätöksen mukaisesti.

Hyvinvointialue voi järjestää yhteisöllisen asumisen palvelun itse omissa tiloissaan tai hankkia sen sopimukseen perustuen yksityiseltä palveluntuottajalta, jonka on mahdollista tarjota säännöksessä edellytetyt asunot ja asumista mukaan lukien asukkaiden yhteiseen käyttöön soveltuvat tilat.

Valiokunta korostaa, että esitetyillä muutoksilla ei ole tarkoitus puuttua palvelujen valvontaan tai yksityisten sosiaalipalvelujen lupa- ja ilmoitusmenettelyyn. Yhteisöllisen asumisen tuottaminen on yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 11 §:ssä tarkoitettua ilmoituksenvaraista sosiaalipalvelua eli tuottajan on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnasta ennen sen aloittamista tai olennaista muuttamista kunnan toimielimelle siinä kunnassa, jossa palveluja tuotetaan. Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa vuoden 2023 alussa edellä olevassa säännöksessä mainittu ilmoitus on tehtävä hyvinvointialueelle.

Säännöksen perustelujen mukaan yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta kohdistuu lähinnä asumisyksikön tilojen asianmukaisuuteen. Jos laissa tarkoitettu lupaviranomainen toteaa asumiseen ja yhteisölliseen toimintaan tarkoitettujen tilojen asianmukaisuuden, sen on merkittävä asumisyksikkö lain 25 §:ssä tarkoitettuun yksityisten palvelujen antajien rekisteriin.

Valiokunta korostaa, että hyvinvointialueen hankkiessa yhteisöllisen asumisen palvelua yksityiseltä palveluntuottajalta on palvelua koskevassa sopimuksessa huomioitava se, miten yhteisölliseen asumiseen kuuluva sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta palveluntuottajan tiloissa järjestetään. Toiminnan tuottamisesta asumisyksikön tiloissa voi vastata asumista tuottava toimija tai muu asiasta hyvinvointialueen kanssa sopimuksen tehnyt palveluntuottaja, jolloin palveluntuottaja on yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 11 §:n mukaisesti ilmoitusvelvollinen toiminnastaan sekä vastaa myös muiden laissa olevien velvoitteiden osalta tuottamastaan palvelusta.

Asiakkaan toimintakyvyn heikentymisen ja siitä seuraavan kohonneen hoidon ja huolenpidon tarpeen vuoksi tarvitsemat palvelut järjestetään yhteisöllisestä asumisesta erillisinä kotiin annettavina palveluina, esimerkiksi tukipalveluina ja kotihoitona. Palveluja voi tuottaa asumisyksikön oma henkilöstö tai yksi tai useampi yksikön ulkopuolinen palveluntuottaja. Yhteisöllisen asumisen asiakkaille erikseen järjestettävät muut palvelut muodostavat rekisteröinnin ja valvonnan suhteen yhteisöllisestä asumisesta erillisen kokonaisuuden.

Vaikka esityksellä ei ole saadun selvityksen perusteella vaikutusta nykyisiin lupa- ja ilmoitusmenettelyihin eikä palvelujen valvontaan, valiokunta ehdottaa asiantuntijakuulemisen perusteella selkeytettäväksi yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ää lisäämällä siihen säännös, jonka mukaan laissa tarkoitettu luvanvaraisuus ei koske sosiaalihuoltolain 19 a §:n 4 momentissa tarkoitettua vuorokaudenajasta riippumatta järjestettävää kotihoitoa eikä 21 b §:ssä tarkoitettua yhteisöllistä asumista.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen (21 c §)

Esityksen mukainen ympäri vuorokautinen palveluasuminen vastaa sisällöltään pääosin nykyistä tehostettua palveluasumista. Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa asiakkaalla on asunto yhteisöllistä toimintaa tarjoavassa yksikössä, jossa on henkilöstöä paikalla kaikkina vuorokaudenaikoina. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen saannin edellytyksenä on esityksen mukaan päivittäinen ja jatkuva hoidon ja huolenpidon tai vaativan hoidon tarve vuorokaudenajasta riippumatta. Lisäksi edellytetään, että henkilön hoitoa ja huolenpitoa ei ole mahdollista tai hänen etunsa mukaista järjestää kotihoitona tai muulla tavalla. Siltä osin kuin kyse on iäkkäille henkilöille tarjottavasta palvelusta, henkilöstöön sovelletaan vanhuspalvelulaissa säädettyä henkilöstömitoitusta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on pidetty epäselvänä sitä, milloin asiakkaan tarve edellyttää palvelun järjestämistä yhteisöllisenä asumisena ja kuka olisi ehdotetun lainsäädännön mukaan oikeutettu saamaan ympäri vuorokautista palveluasumista. Sääntelyn tarkkarajaisuudella on asiakkaan kannalta merkitystä, koska asiakasmaksut määräytyvät eri tavoin yhteisöllisessä asumisessa ja ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa.

Eduskunta on myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (ym.) uudistuksen yhteydessä hyväksynyt lausuman (EV 197/2020 vp), jossa edellytetään, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin tehostetun palveluasumisen ja muun palveluasumisen välisen eron selkeyttämiseksi.

Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan ympäri vuorokautisen palveluasumisen saamisen yksiselitteisten kriteereiden määrittely säädösten tasolla on haastavaa, koska etenkin iäkkään henkilön palvelutarpeeseen vaikuttavat lukuisat eri asiat. Säännöksiin tulee jäädä tilaa myös ammattihenkilön suorittamalle tapauskohtaiselle tarveharkinnalle, jotta asiakas saa kaikissa tapauksissa yksilölliseen tilanteeseensa parhaiten soveltuvat palvelut.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen ja yhteisöllisen asumisen erot liittyvät sekä palvelun sisältöön että palvelutarpeen laajuuteen ja intensiteettiin, jotka korostuvat ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa jatkuvana, vuorokauden eri aikoina ilmenevinä ja ennakoimattomina tarpeina. Valiokunta painottaa RAI-arvioinnin merkitystä palvelun saannin edellytysten arvioinnissa, jotta asiakkaat ohjautuvat heille sopiviin palveluihin. Lisäksi valiokunta korostaa ympäri vuorokautista palveluasumista koskevan 21 c §:n perusteluissa todetun (s. 100) mukaisesti, että ympäri vuorokautisen palveluasumisen saannin edellytyksiä arvioitaessa on palvelutarpeen arvioinnissa muiden säännökseen ehdotettujen kriteerien ohella erityisen huolellisesti arvioitava asiakkaan edun toteutumista eri palveluissa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on pidetty todennäköisenä, että yhteisöllinen asuminen uutena palveluna vaikuttaa pidemmällä aikavälillä ympäri vuorokautisen palveluasumisen kriteereihin ja muuttaa palvelurakennetta kevyempään suuntaan. Valiokunta toteaa, että asumispalveluja koskevien muutosten toimeenpanon jälkeen tulee arvioida ympäri vuorokautisen palveluasumisen kriteerien mahdollisia muutostarpeita.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen asumisen yhdistäminen (46 c §)

Monimuotoisten asumis- ja palvelukokonaisuuksien edistämiseksi lakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset, joilla mahdollistetaan erilaisten asumismuotojen toteuttaminen samassa toiminnallisessa kokonaisuudessa. Kohteessa voi esityksen mukaan olla yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista sekä asumista tavalliseen asuntokantaan kuuluvissa asunnoissa. Tarkoitus on, että henkilö voi halutessaan elää loppuelämänsä samassa asunnossa eikä hänen tarvitse muuttaa muualle saadakseen toimintakykynsä heikentymisen vuoksi tarvitsemansa palvelut.

Valiokunta pitää kannatettavana sääntelyn tavoitteita edistää monimuotoisia asumisratkaisuja sekä sellaisten asumismuotojen kehittymistä, jotka mahdollistavat etenkin iäkkäälle henkilölle sen, että hän saa elää loppuelämänsä tutussa kodissaan sinne annettavien tarpeen mukaisten palvelujen turvin. Valiokunta kuitenkin toteaa asiantuntijakuulemisen perusteella, että tavoitteiden käytännön toteuttamisessa on haasteita, ja kiinnittää huomiota asiakkaiden palvelutarpeiden merkittäväänkin vaihteluun sekä riittävän toimeenpanonohjauksen ja yhteisten toimintamallien luomisen tarpeeseen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa valvontaviranomaiset ovat tuoneet esille huolen eri palvelumuotojen antamiseen samassa kohteessa muun muassa ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen valvonnan kannalta. Huoli kohdistuu etenkin siihen, minkälaisia vaikutuksia muutoksilla olisi lupa- ja valvontaviranomaisen työhön, sen ylläpitämiin rekistereihin ja mahdollisiin palvelujen tuottajilta edellytettäviin toimenpiteisiin. Lisäksi kiinnitetään huomiota riskeihin asiakkaan palvelutarpeiden mukaisten palvelujen toteutumisessa ja asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisessa, jos asiakkaiden erilaisia palvelutarpeita ei tunnisteta. Erityisen haastavaksi valvonnan ja lupakäytäntöjen näkökulmasta valvontaviranomaiset arvioivat esityksen mahdollistamaa siirtymistä palvelutarpeen muuttuessa tavalliseen asuntokantaan kuuluvasta asunnosta ympärivuorokautiseen asumiseen, kun eri asumismuotoja toteutetaan samaan rakennuskokonaisuuteen kuuluvissa tiloissa.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella esityksellä ei ole vaikutusta yksityisten sosiaalipalvelujen lupa- ja ilmoitusmenettelyyn. Yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen toteuttamisessa samaan rakennuskokonaisuuteen kuuluvissa tiloissa tulevat sovellettaviksi yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaisia lupa- ja ilmoitusvelvollisuuksia sekä muita palvelun laatuun liittyviä velvoitteita, kuten toimintaedellytyksiä, vastuuhenkilöä ja oma-valvontasuunnitelmaa koskeva sääntely erikseen kummankin säännöksessä mainitun palvelun kohdalla. Vaikka ehdotetun säännöksen mukaan voidaan eri asumispalvelujen muotoja toteuttaa samaan rakennuskokonaisuuteen liittyvissä tiloissa, muodostaa kukin palvelu oman toimintayksikkönsä. Asuminen tavanomaiseen asuntokantaan kuuluvassa huoneistossa ei kuitenkaan muodosta sosiaalihuoltolakiin ehdotetun säännöksen mukaista tai vanhuspalvelulaissa tarkoitettua toimintayksikköä. Yksityiskotiin ei näin ollen kohdistu edellä mainittuja yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa olevia velvoitteita, eikä sinne myöskään ole mahdollista tehdä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettua aluehallintoviraston tarkastusta.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tilanteessa, jossa asukkaan toimintakyky alenee niin, että hänellä on tarve siirtyä yhteisöllisestä asumisesta tai tavallisesta asumisesta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, hänelle on tehtävä palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma sekä niihin pohjautuva hallintopäätös ympärivuorokautisen palveluasumisen myöntämisestä. Tässä arvioinnissa on ensisijaisesti otettava asiakkaan etu sosiaalihoitolain 30 §:n 2 momentin mukaisesti huomioon, kun asiakkaalle parhaiten soveltuvaa asumis- ja palvelukokonaisuutta ja mahdollista siirtymistä toiseen asuntoon arvioidaan. Valiokunta korostaa, että jos asiakkaan etu edellyttää siirtymistä toiseen asuntoon, on pyrittävä järjestämään asiakkaan asuminen vahvempien palvelujen turvin ainakin samassa asuinympäristössä, esimerkiksi palvelukorttelissa. Arviointia tehtäessä on otettava huomioon myös sosiaalihoitolain 30 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan sosiaalihoitoa on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että avio- ja avopuolisoilla sekä muilla perheenjäsenillä on mahdollisuus asua yhdessä.

Valiokunta korostaa, että palveluntuottajan velvollisuutena on huolehtia siitä, että ympärivuorokautisen palveluasumisen lakisääteinen mitoitus toteutuu ja että yhteisöllisen asumisen asiakkaat saavat ne palvelut, jotka heille on myönnetty, ja että sitä varten on varattu riittävät henkilöstöresurssit. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan henkilöstön mitoittamiseen sovelletaan vanhuspalvelulain säännöksiä ympärivuorokautisen hoidon vähimmäismitoituksesta siltä osin kuin kohteessa järjestetään ympärivuorokautista palveluasumista iäkkäille henkilöille. Henkilöstön vähimmäismäärän iäkkäiden henkilöiden kohdalla on vastattava kulloistakin ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakasmäärää. Muilta osin ei edellytä, että kohteessa on asukkaiden palveluja varten erikseen palkattu henkilöstö, vaan palvelut järjestetään erikseen esimerkiksi kotihoitoa ja tukipalveluja koskevien säännösten mukaisesti.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella säännös on pyritty kirjoittamaan mahdollistamaan muotoon niin, että se ei liikaa sido toimijoiden käsiä ottaen huomioon toimintaympäristön muuttuminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että ehdotettujen uusien sosiaalihoitolain säännösten toimeenpanossa löydetään sääntelyn tavoitteita tukevat yhteiset toimintakäytännöt valvontaviranomaisten, hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien kesken. Lisäksi valiokunta painottaa, että uusien asumispalvelujen vaikutusta lupa- ja ilmoitusmenettelyihin, valvontaan sekä asiakkaiden palveluihin tulee seurata ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön selkeyttämiseksi.

Henkilöstö

Valiokunta painottaa riittävän ja ammattitaitoisen henkilöstön merkitystä sosiaalihoillon palvelujen laadun turvaamisessa. Hoitohenkilöstön saatavuus heikkenee, kun eläköityminen heikentää henkilöstön saatavuutta ja aikaisempaa pienemmät ikäluokat siirtyvät työmarkkinoille. Henkilöstön saatavuus sekä alan veto- ja pitovoiman vahvistaminen ovat yksi iäkkäiden henkilöiden palvelujen suurimpia haasteita.

Esityksessä ehdotetaan palvelujen laadun varmistamiseksi muutoksia sosiaalihoitolain ja vanhuspalvelulain johtamista, omavalvontaa ja henkilöstöä koskeviin säännöksiin. Laadun parantamisen rinnalla tavoitteena on edistää henkilöstön riittävyttä ja toiminnan toteutusta niin, että alalle saadaan uusia työntekijöitä ja nykyiset työntekijät haluavat jatkaa työskentelyä alan tehtävissä. Valiokunta pitää tärkeänä, että henkilöstön osallistumista ja kuulemista palvelujen kehittämisessä vahvistetaan.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Kotihoidon riittävyyden ja laadun varmistamiseksi sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös kotikäyntien suunnittelusta ja kotihoidon toteuttamisesta (46 b §). Kotikäyntien hyvällä suunnittelulla tähdätään siihen, että asiakas saa hänelle kuuluvat palvelut ja että olemassa olevan henkilöstön työaika riittää mahdollisimman hyvin palvelujen toteuttamiseen. Sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan myös lisättäviksi säännökset, joiden mukaan toimintayksikön johdon olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi, jos suunniteltuja kotikäyntejä ei voida toteuttaa henkilöstön vajauksen vuoksi (49 b §). Ehdotetun säännöksen mukaan toimintayksikön johtajalla on velvollisuus viedä tieto henkilöstövajauksesta välittömästi eteenpäin omassa organisaatiossaan sellaiselle taholle, jolla on konkreettiset mahdollisuudet puuttua henkilöstön määrään.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan vanhuspalvelulain henkilöstöä koskeviin säännöksiin muutoksia, joiden tavoitteena on lisätä palvelujen laatua ja lisätä henkilöstön riittävyyden, palvelujen laadun ja asiakastyytyväisyyden seuranta. Esityksen mukaan toimintayksikön johtaja vastaa toimivaltansa rajoissa siitä, että yksikössä on riittävä henkilöstö. Johtamisella on myös tuettava työntekijöiden työhyvinvointia (21 §). Toimintayksikön päivittäisessä toiminnassa toteutettavaan omavalvontaan sisältyisi myös henkilöstön riittävyyden jatkuva seuranta (23 §). Ympäri vuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksessa ei siirtymäajan jälkeen oteta enää huomioon kotiaavustajia eikä hoitoapulaisia välittömään asiakastyöhön osallistuvina työntekijöinä, koska näille vanhoille nimikkeille ei ole määritelty alan koulutusvaatimuksia. Lisäksi lääkehoidon koulutusta edellytetään jatkossa myös iäkkäiden henkilöiden kotihoidossa.

Valiokunta pitää kannatettavina esityksessä ehdotettuja muutoksia palvelujen laadun, lääkitysturvallisuuden ja henkilöstöjohtamisen parantamiseksi sekä alan houkuttelevuuden lisäämiseksi. Valiokunta pitää myös esitettyjä lisäyksiä lähihoitajien ja sairaanhoitajien koulutuspaikkoihin välttämättöminä henkilöstön pitkän aikavälin riittävyyden turvaamisessa. Valiokunta kuitenkin toteaa, että lainsäädäntömuutosten ja koulutuspaikkojen lisäämisen ohella on kiinnitettävä erityistä huomiota toimintayksiköiden pitkäjänteisen työhyvinvoinnin ja toimintatapojen kehittämiseen yhteistyössä henkilöstön kanssa sekä johtamisen kehittämiseen. Lisäksi henkilöstön saatuuden rajoite tulee ottaa huomioon palvelujärjestelmän kehittämisessä.

Valiokunta korostaa myös sosiaalialan ammattiosaamisen monipuolista hyödyntämistä erityisesti osallisuutta ja vuorovaikutusta edellyttäviä toimintoja järjestettäessä. Valiokunta pitää asiakkaiden palvelutarpeiden mukaisten laadukkaiden ja turvallisten palveluiden turvaamiseksi tärkeänä, että myös kotihoidossa hyödynnetään moniammatillista osaamista ja työnjaossa otetaan huomioon työntekijöiden ammatillinen osaaminen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille myös hoiva-avustajien rooli kotihoidossa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kotihoidon asiakastyö edellyttää pääsääntöisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön osaamista, koska asiakkaan tarpeisiin tulee vastata kokonaisvaltaisesti. Kotikäynteihin voi kuitenkin sisältyä sellaisiakin tehtäviä, joiden suorittamiseen riittää myös hoiva-avustajan koulutus erityisesti tilanteissa, joissa hoiva-avustaja on koulutuksensa lisäksi saanut perehdytyksen kotihoidon tehtäviin ja jos hän tehtäviä suorittaessaan voi saada ohjausta sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöltä. Hoiva-avustajien osaaminen voi peseytymisessä, pukeutumisessa, ulkoilussa ja ruokailussa avustamisessa asiakkaan tarpeista riippuen soveltua kotihoitoon esimerkiksi tilanteissa, joissa kotikäyntiin ei sisälly asiakkaan lää-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

kehoidosta vastaamista. Hoiva-avustajien käyttö heidän osaamistaan vastaavissa tehtävissä tukee myös sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöiden riittävyyttä.

Uudistuksen tavoitteena on myös vahvistaa ja lisätä henkilöstön riittävyyden, palvelujen laadun ja asiakastyytyväisyyden seuranta. Vanhuspalvelulakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen velvollisuudesta seurata palvelujen laatua. Seurannan avulla saadaan säännöllisesti koko maan kattavaa vertailukelpoista tietoa henkilöstön riittävyydestä ja kotihoidon laadusta palvelujen hankinnan ja valvonnan tueksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kehittää menetelmiä ja ohjausta kotihoidon henkilöstön riittävyyden todentamiseksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kehittämistyötä tehdään parhaillaan kehittämishankkeissa, joita on käynnistetty hyvinvointialueiden tiedolla johtamisen ja valtakunnallisten viranomaisten tiedon tuotannon, tietovarantojen sekä tiedon johtamisessa tarvittavien tiedonhallintaratkaisujen kehittämiseksi. Tavoitteena on luoda yhtenäinen ja kattava tietopohja, joka auttaa hyvinvointialueita järjestämään oikeat ja riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tehokkaasti.

Vanhuspalvelulain muut muutokset

Johtamista, henkilöstöä ja omavalvontaa koskevien säännösten lisäksi vanhuspalvelulakiin ehdotetaan lisättäväksi informatiiviset säännökset kunnan ja hyvinvointialueen velvollisuudesta ottaa huomioon ikääntyneen väestön asumistarpeet strategisessa suunnittelussaan. Lisäksi vanhuspalvelulain säännöstä iäkkäälle henkilölle sosiaalihuoltolain mukaisesti nimetyn omatyöntekijän tehtävistä ehdotetaan täsmennettäväksi. Omatyöntekijän on ehdotuksen mukaan muun muassa neuvottava asiakastaan, seurattava hänen toimintakykynsä muutoksia ja oltava tarvittaessa yhteydessä palveluiden järjestäjään ja tuottajaan palveluiden riittävyyden ja laadun turvaamiseksi.

Vanhuspalvelulaista ehdotetaan poistettavaksi mahdollisuus järjestää iäkkäiden henkilöiden pitkäaikainen laitoshoido sosiaalihuollon laitoksiköissä 1.1.2028 asti ulottuvan siirtymäajan jälkeen. Pitkäaikaista laitoshoidoa voitaisiin järjestää terveydenhuollon laitoksissa ja niissäkin vain, jos siihen olisi lääketieteelliset tai potilasturvallisuuteen liittyvät perusteet.

Valiokunta pitää ehdotettuja vanhuspalvelulain muutoksia kannatettavina ja vanhuspalvelujen laatua edistävinä. Valiokunta pitää hyvänä, että kuntien ja hyvinvointialueiden strategisessa suunnittelussa otetaan huomioon iäkkäiden henkilöiden asumisen ja palvelujen monimuotoisuus. Valiokunta ehdottaa kuitenkin täsmennettäväksi säännöksen sanamuotoa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatulla tavalla niin, että se kattaa ehdotettua kattavammin hyvinvointia tukevien palvelujen riittävyyden ja laadun arvioinnin. Valiokunta piti jo vanhuspalvelulakia koskevaa esitystä käsitellessään tärkeänä, että arviointi kohdistuu sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi esimerkiksi ikääntyneen väestön asumisoloihin samoin kuin asiointipalvelujen, liikunta- ja kulttuuripalvelujen ja liikennepalvelujen saatavuuteen sekä ympäristön esteettömyyteen, koska näillä on suuri merkitys hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämisessä ja parantamisessa (StVM 27/2012 vp).

Voimassa olevan vanhuspalvelulain 12 §:n mukaan kunnan ja jatkossa hyvinvointialueen on järjestettävä ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja. Säännöksen mukaan kunnalla on lisäksi velvollisuus tarjota erityises-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

ti riskiryhmiin kuuluville ikääntyneille asukkailleen terveystarkastuksia, vastaanottoja tai kotikäyntejä, jotka tukevat hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista.

Esityksessä vanhuspalvelulain 12 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, joka koskee asuminen ennakoinnin sisällyttämistä säännöksessä tarkoitettuihin neuvontapalveluihin. Neuvonnassa on esityksen mukaan kannustettava ikääntynyttä väestöä ennakoimaan tulevia asumistarpeita ja toteuttamaan sellaisia asumisratkaisuja, jotka mahdollisimman hyvin tukisivat itsenäistä suoriutumista myös silloin, kun toimintakyky on iän myötä heikentynyt ja palvelujen tarve kasvanut.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille ikääntyneille suunnattu neuvolatoiminta yhtenä toimivana ratkaisuna ja toimintamallina ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja terveyden ylläpitämiseksi ja ikääntymisestä seuraavien palvelutarpeiden ennakoimiseksi. Voimassa oleva vanhuspalvelulain 12 § mahdollistaa hyvinvointia tukevien palvelujen organisoimisen ja toteuttamisen ja toiminnan nimeämisen useilla eri tavoilla, esimerkiksi neuvolatoimintana tai jollakin muulla alueelliset olosuhteet ja erityispiirteet huomioivalla tavalla. Valiokunta pitää tärkeänä ennalta ehkäisevää toimintaa ja toivoo, että ikäihmisten neuvoloista muodostuu hyvinvointialueilla vaikuttava ja tehokas toimintamuoto. Neuvolatoiminnan vakiinnuttamiseksi valiokunta ehdottaa 12 §:ää täydennettäväksi neuvolatoimintaa koskevalla säännöksellä. Valiokunta edellyttää, että sosiaali- ja terveysministeriö selvittää hyviä toimintatapoja ikääntyneen väestön terveyden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja parhaiden käytäntöjen vakiinnuttamiseksi koko maahan esimerkiksi ikäihmisten neuvolatoimintana. (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*)

Asiakasmaksut

Asiakasmaksulakiin ehdotetut muutokset johtuvat pääosin sosiaalihuoltolakiin ehdotetuista muutoksista. Muutosten tarve johtuu kotiin annettavien palveluja ja asumispalveluja koskevista muutoksista. Asiakasmaksulain 7 c §:ssä säädettyyn asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jäävään käyttövaraansa ei ehdoteta muutoksia. Säännöksen muuttaminen edellyttää sen vaikutusten tarkempaa arviointia, joka on mahdollista tehdä asiakasmaksulain laajemman uudistuksen yhteydessä.

Sisällöllisenä muutoksena asiakasmaksulain 7 c §:ään ehdotetaan esityksessä lisättäväksi uusi 5 momentti. Sen mukaan, jos puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella määräytyvä maksu muodostuisi suuremmaksi kuin asiakkaan omien tulojen perusteella määräytyvä maksu, asiakkaalta saisi periä enintään hänen omien tulojensa perusteella määräytyvän maksun. Säännöksen perustelujen mukaan tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että kuntien ja jatkossa hyvinvointialueiden tulisi tehdä puolisoilanteissa vertailulaskelmat asiakkaan omiin tuloihin perustuvan maksun suuruudesta sekä puolisojen yhteenlaskettuihin tuloihin perustuvan maksun suuruudesta ja periä enimmillään maksu, joka on näistä pienempi. Esitetyn 7 c §:n 5 momentin on esitetty tulevan voimaan heti, kun ehdotettu laki on hyväksytty ja vahvistettu. Valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen täsmentämistä siten, että lisättäväksi ehdotettua 7 c §:n 5 momenttia alettaisiin soveltaa heti sen voimaan tultua uusia asiakasmaksupäätöksiä tehtäessä. Ennen 7 c §:n 5 momentin voimaantuloa tehtyjen voimassa olevien asiakasmaksupäätösten tarkistamiselle ehdotetaan kuitenkin siirtymäaikaa vuoden 2022 loppuun saakka.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista

Saadun selvityksen mukaan hallituksen esityksen tarkoituksena ei ole muuttaa nykyisiä yksityisten palveluntuottajien lupa- ja ilmoitusvelvollisuuksia tai valvontaviranomaisen toimivaltuuksia. Vuorokaudenajasta riippumatonta kotihoitoa ei näin ollen ole tarkoitettu säädettäväksi yksityisiä sosiaalipalveluja koskevassa laissa tarkoitetuksi ympärivuorokautiseksi, lupaa edellyttäväksi sosiaalipalveluksi. Sellaiseksi ei katsota myöskään lakiin ehdotettua yhteisöllistä asumista. Lupaa edellyttävä ympärivuorokautisuus viittaa palveluun, jossa henkilökuntaa on jatkuvasti läsnä ja tavoitettavissa ympäri vuorokauden. Valiokunta ehdottaa asian selventämiseksi, että yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan laissa tarkoitettu luvanvaraisuus ei koske sosiaalihuoltolain 19 a §:n 4 momentissa tarkoitettua vuorokaudenajasta riippumatta järjestettävää kotihoitoa eikä 21 b §:ssä tarkoitettua yhteisöllistä asumista.

Eduskunta-aloitteet

LA 37/2020 vp. Valiokunta ehdottaa 2. lakiehdotuksen 18 §:n 2 momentin hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisena, minkä vuoksi lakialoite on hylättävä.

TPA 88/2020 vp. Valiokunta ehdottaa 1. lakiehdotuksen 21 c §:n hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisena, minkä vuoksi toimenpidealoite on hylättävä.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

14 §. Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut. Valiokunta ehdottaa 1 momentin johdantokappaleen muuttamista pykälään aiemmin hyväksytyyn muutoksen vuoksi (HE 56/2021 vp). Valiokunta ehdottaa yleisperusteluissa mainituista syistä turva-avustamispalvelujen poistamista säännöksestä. Lakiehdotuksen 1 momentin 21 kohta ehdotetaan säännöksen selkeyttämiseksi siirrettäväksi omaksi 2 momentikseen, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi.

19 §. Tukipalvelut. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi 6 kohta, koska jo voimassa olevan ja ehdotetun 14 §:n perusteella on mahdollista antaa asiakkaalle sellaisia palveluja, joita ei ole erikseen laissa nimetty.

19 a §. Kotihoito. Valiokunta ehdottaa säännöksen selkeyttämistä siten, että ehdotetun 3 momentin viimeinen virke kotihoidon järjestämisestä henkilön tarpeen mukaan vuorokaudenajasta riippumatta siirretään omaksi 4 momentikseen.

19 b §. Turva-avustamispalvelu. Pykälä ehdotetaan poistettavaksi perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella.

46 b §. Kotikäyntien suunnittelu ja kotihoidon toteuttaminen. Pykälän 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

46 c §. Yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen samassa rakennuskokonaisuudessa. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin lakiehdotuksen sisältöä.

47 §. Omavalvonta. Pykälän 6 momenttia ehdotetaan muutettavaksi pykälän 3 momenttiin aiemmin hyväksytyn muutoksen vuoksi (HE 56/2021 vp).

49 b §. Kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaaminen. Pykälän viittaussäännös ehdotetaan muutettavaksi 46 b §:ään ehdotetun muutoksen vuoksi.

2. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

3, 16, 17 ja 18 §. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksessa käytetyn palvelusuunnitelma -termin muuttamista asiakassuunnitelmaksi, mikä vastaa yleislakina sovellettavan sosiaalihuoltolain käsitteistöä.

5 §. Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään selkeyden vuoksi voimassa olevan lain 5 §:n 2 momentin 1 kohtaa vastaava velvoite arvioida ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palveluntarpeeseen vaikuttavia tekijöitä. Velvoite seurata asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin sisältyy jo sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:n 3 momenttiin. Lisäksi valiokunta ehdottaa selkeytettäväksi pykälän 3 momentin sanamuotoa. Ehdotettu 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, koska pykälään on aikaisemmin hyväksytty uusi 3 momentti (HE 56/2021 vp).

12 §. Hyvinvointia edistävät palvelut. Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 5 momentti, jossa säädetään mahdollisuudesta järjestää ja tarjota pykälässä tarkoitettut hyvinvointia edistävät palvelut neuvolatoimintana. Ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan lain 3 §:n mukaisesti vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevia henkilöitä Kyseessä ei olisi hyvinvointialueiden uusi tehtävä, vaan neuvolatoiminnassa tarjottaisiin kokoavasti voimassa olevassa pykälässä säädettyjä palveluja. Valiokunnan ehdottaman uuden säännöksen tavoitteena olisi vakiinnuttaa ikääntyneiden neuvolatoimintaa maanlaajuisesti.

Lisäksi pykälän 3 momentin 5 kohta ehdotetaan muutettavaksi aiemmin hyväksytyn muutoksen vuoksi (HE 56/2021 vp). Hyvinvointialueilla ja kunnilla on jatkossa yhteinen ja jaettu vastuu edistää myös iäkkäiden hyvinvointia ja terveyttä.

24 a §. Palvelujen laadun seuranta. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttia täydennetään maininnalla kyselyyn vastaamisen vapaaehtoisuudesta sekä asiakkaan informoimisesta hänelle soveltuvalla tavalla ennen kyselyyn vastaamisesta päättämistä ja kyselyyn vastaamista.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

3. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

4 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut. Pykälän 1 momentin 1 kohdan säännösviittauksiin ehdotetaan teknistä muutosta 1. lakiehdotuksen 14 §:ään ehdotetun muutoksen vuoksi.

10 h §. Asumista tukevat palvelut. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että hyvinvointialue saa periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tukipalveluista ja 21 b §:n 1 momentissa tarkoitettusta sosiaalista kanssakäymistä edistävistä toiminnasta sekä vastaavista sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella järjestetyistä asumista tukevista palveluista. Muutos liittyy sosiaalihuoltolain 14 §:ään ehdotettuun uuteen 2 momenttiin, jonka mukaan hyvinvointialue voisi järjestää myös muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavia sosiaalipalveluja. Mainittuja sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentissa tarkoitettuja palveluja voidaan järjestää muun muassa asumisen tukemiseksi. Asiakasmaksulain 10 h §:n 1 momentti vastaa näin muutettuna nykyistä asiakasmaksulain 10 h §:n 1 momentin säännöstä.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä valiokunta ehdottaa puolison tulojen huomioon ottamista koskevan 7 c §:n 5 momentin voimaantuloa heti, kun laki on vahvistettu. Säännöstä sovellettaisiin heti uusia asiakasmaksupäätöksiä tehtäessä. Ehdotetun siirtymäsäännöksen perusteella voimassa olevat maksupäätökset on tarkistettava ja liikaa perityt maksut on palautettava asiakkaalle vuoden 2022 loppuun mennessä.

4. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain muuttamisesta

7 §. Luvanvaraiset palvelut. Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään selkeyden vuoksi uusi 3 momentti, jonka mukaan luvanvaraisuus ei koske sosiaalihuoltolain 19 a §:n 4 momentissa tarkoitettua vuorokaudenajasta riippumatta järjestettävää kotihoitoa eikä 21 b §:ssä tarkoitettua yhteisöllistä asumista. Esityksellä ei ole tarkoitettu muuttaa nykyisiä yksityisten sosiaalipalvelujen lupa- ja ilmoitusmenettelyjä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 231/2021 vp sisältyvät 1.—4. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hylkää lakialoitteeseen LA 37/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Eduskunta hylkää toimenpidealoitteen TPA 88/2020 vp.

Eduskunta hyväksyy kolme lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 20 §,
muutetaan 3 §:n 1 ja 6 kohta, 14 §:n 1 momentti, 19 ja 21 §, 22 §:n 1 momentti sekä 47 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 kohta laissa /2022 ja 14 §:n 1 momentti osaksi laeissa 512/2016, 635/2021 ja /2022 sekä 47 § laissa /2022, sekä
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 292/2016 ja /2022, uusi 7 kohta, 14 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 512/2016, 635/2021 ja /2022, uusi 2 momentti, jolloin voimassa oleva 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 18 a, 19 a, ~~19 b~~ ja 21 a—21 c §, 46 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 292/2016, uusi 4 momentti, lakiin uusi 46 b ja 46 c §, 49 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 292/2016, uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 49 b §, seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *sosiaalipalveluilla* hyvinvointialueen sosiaalipalveluja sekä muita toimia, joilla sosiaalihuollon ammattihenkilöt ja muu asiakastyöhön osallistuva henkilöstö edistävät ja ylläpitävät yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta;

6) *erityistä tukea tarvitsevalla lapsella* lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa 3 kohdassa mainituista syistä;

7) *toimintayksiköllä* julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista kokonaisuutta, joka toteuttaa sosiaalipalveluja palveluntuottajan tiloissa tai asiakkaan kotona.

14 §

Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Hyvinvointialueen järjestämismääräykselle kuuluvina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisällönsä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

- 1) sosiaalityötä;
 - 2) sosiaalihojausta;
 - 3) sosiaalista kuntoutusta;
 - 4) perhetyötä;
 - 5) lapsiperheen kotipalvelua;
 - 6) tukipalveluja;
 - 7) kotihoitoa;
 - ~~8) turva- auttamispalvelua;~~
 - 8) tilapäistä asumista;
 - 9) tuettua asumista;
 - 10) yhteisöllistä asumista;
 - 11) ympärivuorokautista palveluasumista;
 - 12) laitospalveluja;
 - 13) liikkumista tukevia palveluja;
 - 14) päihdetyötä;
 - 15) mielenterveystyötä;
 - 16) kasvatus- ja perheneuvontaa;
 - 17) lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa;
 - 18) omaistaan ja läheistään hoitavan henkilön vapaata;
 - 19) opiskeluhuollon kuraattoripalveluja;
 - ~~21) muita kuin 1—20 kohdassa tarkoitettuja 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavia asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiä sosiaalipalveluja.~~
- Hyvinvointialue voi lisäksi järjestää muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavia sosiaalipalveluja. (Uusi 2 mom)
-

18 a §

Lapsiperheen oikeus kotipalveluun

Lapsiperheen kotipalvelulla tarkoitetaan perheen arjen toimintakykyä turvaavaa ja vahvistavaa palvelua, johon sisältyy perheen yksilöllisen tarpeen mukaan:

- 1) hoito ja huolenpito;
- 2) lapsen hoidon ja kasvatuksen tukeminen;
- 3) aterioiden valmistamiseen, vaatteiden huoltamiseen ja kodin siisteydestä huolehtimiseen liittyvät tehtävät;
- 4) muiden kuin 3 kohdassa tarkoitettujen jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen.

Lapsiperheellä on oikeus saada välttämätön 1 momentissa tarkoitettu kotipalvelu, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ilman niitä ei ole mahdollista synnytyksen, sairauden, vamman tai muun vastaavan toimintakykyä alentavan syyn taikka erityisen perhe- tai elämäntilanteen vuoksi.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

19 §

Tukipalvelut

Tukipalveluilla tarkoitetaan palveluja, joilla luodaan ja ylläpidetään henkilön kodissa sellaisia olosuhteita, että hän voi suoriutua jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista mahdollisimman itsenäisesti, sekä palveluja, joiden avulla henkilö voi saada hyvinvointia tuottavaa sisältöä elämäänsä.

Tukipalveluina järjestetään henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan:

- 1) ateriapalvelua;
- 2) vaatehuoltopalvelua;
- 3) siivouspalvelua;
- 4) asiointipalvelua;
- 5) osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävää tai tukevaa palvelua;
- ~~6) muuta kuin 1–5 kohdassa tarkoitettua kotona asumista tukevaa palvelua.~~

Tukipalveluja järjestetään henkilölle, joka tarvitsee niitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Lisäksi tukipalveluja järjestetään henkilölle, joka tarvitsee niitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella.

19 a §

Kotihoito

Kotihoidolla tarkoitetaan palvelua, jolla huolehditaan, että henkilö suoriutuu jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista kodissaan ja asuinympäristössään.

Kotihoitoon kuuluu asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukainen:

- 1) hoito ja huolenpito;
- 2) toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta;
- 3) muu kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu henkilön suoriutumista tukeva toiminta;
- 4) terveydenhuoltolain 25 §:ssä tarkoitettu kotisairaanhoido.

Kotihoitoa järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Lisäksi kotihoitoa järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella.

Kotihoitoa järjestetään henkilön tarpeen mukaan vuorokaudenajasta riippumatta. (Uusi 4 mom.)

~~19 b §~~

~~*Turva-auttamispalvelu*~~

~~Turva-auttamispalvelulla tarkoitetaan palvelua, johon kuuluvat asiakkaan käytössä oleva tarkoitukseen soveltuva turvalaitteisto, laitteiston kautta tulevien hälytysten ympärivuorokautinen vastaanotto, hälytyksen johdosta tehtävä avun tarpeen arviointi sekä huolehtiminen siitä, että asiakas saa tarvitsemansa avun vuorokauden ajasta riippumatta.~~

~~Turva-auttamispalvelua toteutettaessa on huolehdittava siitä, että:~~

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

- 1) asiakas saa käyttöönsä yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvan turvalaitteiston;
 - 2) asiakas osaa käyttää turvalaitteistoa ja saa tarpeen mukaan jatkuvasti ohjausta ja neuvontaa laitteiston käytössä;
 - 3) turvalaitteisto täyttää sille asetetut laatuvaatimukset ja toimii jatkuvasti tarkoitustaan vastaavalla tavalla;
 - 4) avun tarpeen arvioi tehtävään soveltuva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö;
 - 5) avun antaja on tehtävään soveltuva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö;
 - 6) tieto avun antamisesta ohjautuu viipymättä asiakkaan omatyöntekijälle ja sellaiselle taholle, jolla on valmius tarvittaessa ottaa välitön vastuu asiakkaan tilanteesta.
- Turva- auttamispalvelua järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sairauteen, korkeaan ikään, vammaan tai muuhun vastaavaan toimintakykyä alentavaan syyhyn liittyvän turvattomuuden perusteella.

21 §

Tilapäinen asuminen

Tilapäistä asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee asumisensa järjestämisessä hyvinvointialueen lyhytaikaista, kiireellistä apua.

21 a §

Tuettu asuminen

Tuetulla asumisella tarkoitetaan itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaali-ohjauksella.

Tuettua asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee hyvinvointialueen apua tai tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä.

21 b §

Yhteisöllinen asuminen

Yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa.

Yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi.

21 c §

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen

Ympäri vuorokautisella palveluasumisella tarkoitetaan asumista yhteisöllistä toimintaa tarjoavassa esteettömässä ja turvallisessa hoivakodissa, palvelukodissa tai vastaavassa asumisyksikössä, jossa henkilöllä on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa hän saa asumisyksikön hen-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

kilöstöltä viipymättä ja vuorokaudenajasta riippumatta hoitoa ja huolenpitoa myös äkilliseen tarpeeseensa.

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen sisältää henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisen vuorokaudenajasta riippumattoman hoidon ja huolenpidon, toimintakykyä ylläpitävän ja edistävän toiminnan, ateriat, vaatehuollon, siivouksen sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän toiminnan. Palveluasumista on toteutettava niin, että henkilön yksityisyyttä kunnioitetaan ja hänen osallisuuttaan tuetaan. Lisäksi on huolehdittava, että henkilöllä on mahdollisuus saada tarvitsemansa lääkinnällinen kuntoutus ja muut terveydenhuollon palvelut.

Ympäri vuorokautista palveluasumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee päivittäin vuorokaudenajasta riippumatta jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa tai vaativaa ammatillista hoitoa, joiden järjestäminen kotihoitona, omaishoitona, perhehoitona tai muulla tavalla ei ole mahdollista tai asiakkaan edun mukaista.

Ympäri vuorokautista palveluasumista järjestetään henkilön tarpeen mukaan pitkäaikaisesti tai lyhytaikaisesti. Lyhytaikainen palveluasuminen voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa.

22 §

Laitospalvelut

Sosiaalihuollon laitospalveluilla tarkoitetaan hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen järjestämistä muussa kuin 21 c §:ssä tarkoitettussa jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä. Laitospalveluja voidaan järjestää lyhytaikaisesti tai pitkäaikaisesti, päivisin, öisin tai ympärivuorokautisesti. Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoksessa vain, jos se on henkilön terveyden tai turvallisuuden kannalta perusteltua, taikka siihen on muu laissa erikseen säädetty peruste.

~~5-luku~~

~~Palvelujen laadun varmistaminen~~

46 a §

Sosiaalihuollon johtaminen

Edellä 3 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä toimiva johtaja vastaa toimivaltansa rajoissa siitä, että hänen johtamassaan yksikössä on 49 a §:n 3 momentin mukainen henkilöstö ja että yksikön asiakastyössä noudatetaan sille tässä ja muussa laissa säädettyjä vaatimuksia. Lisäksi johtaja vastaa siitä, että yksikön päivittäisessä toiminnassa toteutetaan omavalvontaa ja tuetaan henkilöstön työhyvinvointia.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

46 b §

Kotikäyntien suunnittelu ja kotihoidon toteuttaminen

Kotihoitoon kuuluvat kotikäynnit sekä niitä toteuttavien työntekijöiden päivittäiset työtehtävät ja työajat on suunniteltava niin, että:

1) asiakas saa palvelua sen tuntimäärän, joka hänelle kuuluu palvelua koskevan päätöksen tai sopimuksen mukaan, jollei hänen muuttuneista olosuhteistaan muuta johdu;

2) asiakkaan toivomukset ja tosiasialliset tarpeet otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon kotikäyntien ajoitusta ja sisältöä määriteltäessä;

3) kotikäyntiä toteuttavan tai siihen osallistuvan työntekijän osaaminen vastaa kotikäyntiin si-
sältyvien tehtävien edellyttämää osaamista;

4) mahdollisimman suuri osa työntekijän työajasta käytetään asiakkaan luona tai hänen kans-
saan tehtävään työhön;

5) työntekijän on mahdollista toteuttaa kotikäynnit ammattieettiset velvollisuutensa huomioon
ottaen.

~~Kotihoitoon kuuluvia kotikäyntejä voidaan osittain korvata etäyhteyksin tapahtuvalla yhtey-
denpidolla, jos sellainen palvelujen toteuttamistapa soveltuu asiakkaalle ja jos se vastaa sisällöl-
tään asiakkaan palvelutarvetta. Kotihoidon toteuttamisessa voidaan lisäksi hyödyntää muitakin
teknologisia ratkaisuja asiakkaan turvallisuuden, hyvinvoinnin ja kotona suoriutumisen tueksi tai
työntekijän työn helpottamiseksi, jos se tapahtuu asiakkaan yksityisyyttä kunnioittaen.~~

Jos kotikäyntejä suunniteltaessa ilmenee, että niiden toteuttaminen 1 ja 2 momentin mukaises-
ti on vaarassa henkilöstön riittämättömyyden vuoksi, suunnittelusta vastaavien henkilöiden on
välittömästi ryhdyttävä käytettävissään oleviin toimiin henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi
sekä ilmoitettava asiasta toimintayksikön johtajalle.

46 c §

Yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen samassa rakennuskokonaisuus- dessa

Yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista voidaan toteuttaa samaan ra-
kennuskokonaisuuteen kuuluvissa tiloissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun rakennuskokonaisuuteen voi kuulua myös asuntoja, jotka
ovat muiden henkilöiden kuin yhteisöllisen asumisen tai ympärivuorokautisen palveluasumisen
asiakkaiden käytössä.

Jos asukkaan olosuhteet muuttuvat niin, että hänen on perusteltua siirtyä yhteisöllisestä asumi-
sesta tai 2 momentissa tarkoitettusta asumisesta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, muutos
on mahdollisuuksien mukaan toteutettava niin, ettei hänen tarvitse siirtyä toiseen asuntoon saa-
dakseen tarvitsemansa palvelut.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

47 §

Omavalvonta

Sosiaalihuollon toimintayksikön tai muun toimintakokonaisuudesta vastaavan tahon on laadittava omavalvontasuunnitelma sosiaalihuollon laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi. Omavalvontasuunnitelmaa on käytettävä myös asiakastyöhön osallistuvan henkilöstön riittävyyden jatkuvaa seuranta varten.

Omavalvontasuunnitelman toteutumista on seurattava asiakkailta ja heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä toimintayksikön henkilöstöltä säännöllisesti kerättävän palautteen perusteella.

Palveluja on kehitettävä henkilöstön riittävyyden seurannan sekä 2 momentissa tarkoitetun palautteen perusteella.

Omavalvontasuunnitelma sekä omavalvontasuunnitelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet on julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla.

Omavalvontasuunnitelman sisällöstä, laatisesta ja seurannasta voidaan säätää tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan omavalvontaan sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 40 §:ssä säädetään.

49 a §

Henkilöstö

Sosiaalipalveluja tuottavassa toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävä rakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien henkilöiden määrää ja palvelun tarvetta.

49 b §

Kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaaminen

Saatuaan 46 b §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen toimintayksikön johtajan on tarvittaessa välittömästi ryhdyttävä käytettävissään oleviin toimenpiteisiin henkilöstön vajauksen korjaamiseksi sekä huolehdittava siitä, että tieto henkilöstön vajauksesta välittyy sille toimijalle, joka vastaa toimintayksikön henkilöstöpolitiikasta.

Jos vajausta ei saada korjatuksi 1 momentissa tarkoitetuilla toimenpiteillä, toimintayksikön henkilöstöpolitiikasta vastaavan toimijan on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 202 .

Jos muussa laissa viitataan tämän lain voimaantullessa voimassa olleisiin säännöksiin, viitauksen katsotaan tarkoittavan tämän lain vastaavia säännöksiä.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Ennen tämän lain voimaantuloa myönnetty, lain voimaan tullessa voimassa olleissa 19—21 §:ssä tarkoitettut palvelut on järjestettävä tämän lain mukaisina tämän lain voimaan tultua.

2.

Laki

ikäntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 3 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 565/2020, muutetaan 3 §:n 4 kohta, 3 a §:n otsikko ja 1 momentti, 5 ja 12 §, 14 §:n 1 momentti, 14 a §, 15 b §:n 1 momentti, 16 §:n 2 momentti, 18 §:n 2 ja 3 momentti sekä 20, 21 ja 23 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 4 kohta, 3 a §:n otsikko ja 1 momentti laissa 565/2020, 5, 12 ja 23 § osaksi laissa /2022, 14 §:n 1 momentti, 14 a § ja 15 b §:n 1 momentti osaksi laeissa 1351/2014 ja /2022 sekä 20 § osaksi laissa 565/2020, sekä lisätään lakiin siitä lailla 1346/2016 kumotun 17 §:n tilalle uusi 17 § sekä lakiin uusi 24 a § seuraavasti:

3 § (Uusi)

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) välittömällä asiakastyöllä hoitoa ja huolenpitoa sekä asiakkaan toimintakykyä ja kuntoutumista edistäviä ja ylläpitäviä tehtäviä, asiakasta koskevien tietojen kirjaamista, palvelutarpeen arviointia sekä hoito- ja asiakassuunnitelman laatimista ja päivittämistä;

3 a §

Välittömään asiakastyöhön osallistuvat henkilöt ympärivuorokautisessa palveluasumisessa

Iäkkäiden henkilöiden ympärivuorokautisessa palveluasumisessa välittömään asiakastyöhön osallistuvia työntekijöitä ovat:

1) sairaan- ja terveydenhoitajat;

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

- 2) lähi- ja perushoitajat;
 - 3) geronomit;
 - 4) kodinhoitajat;
 - 5) sosiaalialan ohjaajat ja kasvattajat;
 - 6) sosionomi AMK -tutkinnon suorittaneet;
 - 7) soveltuvan ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneet;
 - 8) soveltuvan opistoasteisen tutkinnon suorittaneet;
 - 9) fysio- ja toimintaterapeutit;
 - 10) kuntoutuksen ohjaajat;
 - 11) hoiva-avustajat;
 - 12) viriketoiminnan ohjaajat ja muut vastaavat asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitoon osallistuvat työntekijät;
 - 13) toimintayksiköiden johtajat ja vastuuhenkilöt.
-

5 §

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 §:n 3 momentissa tarkoitettua hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa.

Hyvinvointialueen on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä sekä arvioitava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palveluntarpeeseen vaikuttavia tekijöitä.

Helsingin kaupungin on sisällytettävä 1 momentissa tarkoitettuun suunnitelmaan toimenpiteensä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä palveluja.

Edellä tässä pykälässä tarkoitettuihin suunnitelmiin on sisällytettävä ~~tavoitteet, toimenpiteet ja yhteistyö~~ ikääntyneen väestön asumista koskevien tarpeiden **ennakointi** sekä niitä vastaavan asumisen **kehittäminen**.

12 §

Hyvinvointia edistävät palvelut

Hyvinvointialueen on järjestettävä ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja.

Lisäksi hyvinvointialueen on tarjottava hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia terveystarkastuksia, vastaanottoja tai kotikäyntejä erityisesti niille ikäänty-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

neeseen väestöön kuuluville, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen arvioidaan tutkimustiedon tai yleisen elämäkokemuksen perusteella liittyvän palveluntarvetta lisääviä riskitekijöitä.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin on sisällytettävä:

- 1) hyvinvoinnin, terveellisten elintapojen ja toimintakyvyn edistämiseen sekä sairauksien, tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisyyn tähtäävä ohjaus;
- 2) ikääntyneen väestön terveyden ja toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvien sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien tunnistaminen ja niihin liittyvä varhainen tuki;
- 3) sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskeva ohjaus;
- 4) sairaanhoitoa, monialaista kuntoutusta ja turvallista lääkettä koskeva ohjaus; sekä
- 5) ohjaus **kunnassa ja** hyvinvointialueella tarjolla olevien hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista edistävien palvelujen käyttöön.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa neuvonnassa on kannustettava ikääntynyttä väestöä oman asumisensa ennakointiin ja itsenäistä asumista tukevien ratkaisujen toteuttamiseen.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettut palvelut voidaan järjestää ja tarjota ikääntyneen väestön neuvolatoimintana. (Uusi 5 mom.)

14 §

Pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamista ohjaavat periaatteet

Hyvinvointialueen on toteutettava iäkkään henkilön arvokasta elämää tukeva pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla. Palvelut on sovittava sisällöltään ja määrältään vastaamaan iäkkään henkilön kulloisiakin palveluntarpeita.

14 a §

Pitkäaikaisen laitoshoidon edellytykset

Iäkkään henkilön pitkäaikaista ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa ei voida toteuttaa sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitettuna laitospalvelun toimintayksikössä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettuna laitoshoidon toimintayksikössä vain, jos siihen on lääketieteelliset tai potilasturvallisuuteen liittyvät perusteet.

15 b §

Pitkäaikaisen laitoshoidon edellytysten selvittäminen

Ennen hoidon ja huolenpidon toteuttamista 14 a §:n 2 momentissa tarkoitettuna pitkäaikaisena laitoshoidona hyvinvointialueen on selvítettävä 15 §:ssä tarkoitettulla tavalla mahdollisuudet vastata iäkkään henkilön palveluntarpeeseen hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

16 §

Asiakassuunnitelma

Hyvinvointialue vastaa siitä, että iäkkäälle henkilölle laaditaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu suunnitelma (*asiakassuunnitelma*). Suunnitelma on laadittava ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun iäkkään henkilön palveluntarve on selvitetty, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. (Uusi)

Asiakassuunnitelmassa on määriteltävä iäkkään henkilön toimintakykyä koskevan arvion perusteella, millainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kokonaisuus tarvitaan hänen hyvinvointinsa, terveytensä, toimintakykynsä ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä hänen hyvän hoitonsa turvaamiseksi. Iäkkään henkilön hoitoa ja huolenpitoa sekä toimintakyvyn ylläpitämistä turvaavat palvelut on suunniteltava niin, että ne vastaavat määrältään, sisällöltään ja ajoitukseltaan hänen tarpeitaan. Iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa, läheisensä, omatyöntekijänsä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa on neuvoteltava vaihtoehtoista kokonaisuuden muodostamiseksi. Iäkkään henkilön näkemykset vaihtoehtoista on kirjattava suunnitelmaan.

Asiakassuunnitelma on tarkistettava ilman aiheetonta viivytystä aina silloin, kun iäkkään henkilön toimintakyvyssä tapahtuu hänen palveluntarpeeseensa vaikuttavia olennaisia muutoksia. (Uusi)

17 §

Omatyöntekijä

Sosiaalihuoltolain 42 §:ssä tarkoitettuna omatyöntekijänä on iäkkään henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti:

- 1) neuvottava ja tuettava iäkästä henkilöä hänen tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen saantiin ja toteuttamiseen liittyvissä asioissa;
- 2) seurattava yhdessä iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa tai läheisensä kanssa **asiakassuunnitelman** toteutumista sekä iäkkään henkilön palveluntarpeiden muutoksia;
- 3) oltava iäkkään henkilön suostumuksella tarvittaessa yhteydessä hänen sosiaali- ja terveyspalvelujensa järjestämisestä ja tuottamisesta vastaaviin tahoihin, jotta palvelut vastaisivat mahdollisimman hyvin iäkkään henkilön tarpeita.

18 §

Päätös sosiaalipalvelujen myöntämisestä ja oikeus palveluihin

Päätös muiden kuin kiireellisten sosiaalipalvelujen myöntämisestä on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun kirjallinen tai suullinen hakemus on tullut vireille. Iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnetty muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä. Niitä koskeva päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään kolmen kuukauden kulluttua asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

vaatii pidempää aikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

Päätöstä tehtäessä on otettava huomioon, mitä 13, 14 ja 14 a §:ssä säädetään. Sosiaalipalvelujen riittävyyden määrittelyn perustana on pidettävä 15 §:ssä tarkoitettua palveluntarpeiden selvittämistä sekä 16 §:ssä tarkoitettua asiakassuunnitelmaa.

20 §

Henkilöstö

Toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien iäkkäiden henkilöiden määrää ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelun tarvetta ja joka turvaa heille laadukkaat palvelut. Jos toimintayksikön tiloissa hoidettavana olevan iäkkään henkilön toimintakyky on alentunut siten, että hän tarvitsee huolenpitoa vuorokaudenajasta riippumatta, toimintayksikössä on oltava riittävästi henkilöstöä kaikkina vuorokauden aikoina. Lääkehoidon toteuttamiseen saa osallistua vain henkilö, jolla on tehtävän edellyttämä riittävä lääkehoidon koulutus ja osaaminen.

Toteutuneen henkilöstömitoituksen on oltava vähintään 0,7 työntekijää asiakasta kohti sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitetun ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksikössä, jolla on yhteiset toimitilat ja oma työvuorosuunnittelu ja joka toimii yhden esimiehen alaisuudessa. Toteutunut henkilöstömitoitus tarkoittaa toimintayksikössä paikalla olevien välitöntä asiakastyötä tekevien 3 a §:ssä tarkoitettujen työntekijöiden työpanosta suhteessa toimintayksikössä kolmen viikon seurantajakson aikana olevien asiakkaiden määrään. Välillistä työtä ei oteta huomioon henkilöstömitoituksessa.

Iäkkäiden henkilöiden sosiaalihuoltolain 19 a §:ssä tarkoitettuun kotihoitoon kuuluvat kotikäynnit on suunniteltava mainitun lain 46 b §:n 1 momentin mukaisesti. Kotikäyntejä toteuttavan henkilöstön riittävyys on turvattava mainitun lain 49 b §:n mukaisesti.

21 §

Johtaminen

Toimintayksikössä on oltava johtaja, joka vastaa toimivaltuuksiensa rajoissa siitä, että asiakastyössä noudatetaan 13, 14 ja 19 §:ssä säädettyjä periaatteita, että toimintayksikössä on 20 §:n mukainen henkilöstö ja että palvelut täyttävät muutkin niille asetetut vaatimukset.

Toimintaa on johdettava siten, että se tukee laadukasta asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisuutta, kuntouttavan työotteen edistämistä, työntekijöiden työhyvinvointia, eri viranomaisten ja ammattiryhmien yhteistyötä sekä toimintatapojen kehittämistä.

23 §

Omavalvonta

Toimintayksikön johtajan on huolehdittava, että toimintayksikön päivittäisessä toiminnassa toteutetaan omavalvontaa palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi sekä asiakastyöhön osallistuvan henkilöstön riittävyyden jatkuvaa seurantaa varten.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Omavalvontaa varten on laadittava omavalvontasuunnitelma. Suunnitelman toteutumista on seurattava toimintayksikön palveluja saavilta iäkkäiltä henkilöiltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä toimintayksikön henkilöstöltä säännöllisesti kerättävän palautteen perusteella.

Palveluja on kehitettävä 1 momentissa tarkoitetun asiakastyöhön osallistuvan henkilöstön riittävyyden seurannan sekä 2 momentissa tarkoitetun palautteen perusteella.

Omavalvontasuunnitelma sekä omavalvontasuunnitelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet on julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi antaa tarkempia määräyksiä omavalvontasuunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja seurannasta.

Omavalvontaan sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 40 §:ssä säädetään.

24 a §

Palvelujen laadun seuranta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen velvollisuudesta seurata iäkkäille henkilöille tuotettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen laatua säädetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Laitoksen oikeudesta saada seuranta varten välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjiltä ja tuottajilta säädetään mainitun lain 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa. Velvollisuudesta luovuttaa tiedot laitokselle sekä tietojen keräämistä koskevasta laitoksen päätöksestä säädetään mainitun lain 5 c §:ssä.

Osana 1 momentissa tarkoitettua seurantaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on toteutettava valtakunnallinen asiakaskysely joka toinen vuosi. Laitos voi pyytää vastauksia kyselyyn niiltä iäkkäiltä henkilöiltä, jotka saavat sosiaalihuoltolain 19 a §:n mukaista kotihoitoa säännöllisesti tai mainitun lain 21 c §:n mukaista ympärivuorokautista palveluasumista pitkäaikaisesti. Iäkkäälle henkilölle edellä mainittuja palveluja antavan toimintayksikön on huolehdittava siitä, että sen asiakas saa hänelle soveltuvalla tavalla tiedot kyselyn tarkoituksesta sekä tietojen julkaisemisesta niin, ettei asiakas ole niistä tunnistettavissa ja asiakkaalla on mahdollisuus antaa vastauksensa kyselyyn. **Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.**

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen voi julkaista 1 ja 2 momentin mukaisesti keräämiinsä tietoihin perustuvat seurantaraportit palvelujen järjestäjä- ja toimintayksikkökohtaisina liikesalaisuutta koskevien säännösten estämättä. Seurantaraportit eivät saa sisältää sellaista tietoa, jonka perusteella toimintayksikön asiakas on suoraan tai välillisesti tunnistettavissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 202 .

Lain 3 a §:n 1 momenttia, 14 §:n 1 momenttia sekä 14 a ja 15 b §:ää sovelletaan kuitenkin vasta päivästä kuuta 2028.

Sen estämättä, mitä 3 a §:n 1 momentin 11 kohdassa säädetään, henkilöön, joka toimii kotiavustajana tai hoitoapulaisena tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain 20 §:n 2 momenttia sovelletaan pitkäaikaisen laitoshoidon toimintayksiköihin päivään kuuta 2027.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Lain 24 a §:n 2 momentissa tarkoitettu asiakaskysely toteutetaan ensimmäisen kerran vuonna 2024.

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n 1 kohta, 7 b §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta sekä 2 momentti, 7 c §, 10 b §:n otsikko, 10 c §, 10 d §:n otsikko ja 1 momentti, 10 e §:n otsikko ja 1 momentti, 10 f §:n otsikko, 10 g ja 10 h § sekä 14 §,

sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 kohta laissa 1311/2014 ja 7 b §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta sekä 2 momentti, 7 c §, 10 b §:n otsikko, 10 c §, 10 d §:n otsikko ja 1 momentti, 10 e §:n otsikko ja 1 momentti, 10 f §:n otsikko, 10 g ja 10 h § sekä 14 § laeissa 1201/2020 ja / 2022, seuraavasti:

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

1) sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö, 2 kohdassa tarkoitettu sosiaaliohjaus, 3 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen kuntoutus, 4 kohdassa tarkoitettu perhetyö, 16 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta, 17 kohdassa tarkoitettu lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, 27 §:ssä tarkoitettut tuetut tapaamiset ja valvotut vaihdot sekä sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d ja 27 e §:ssä tarkoitettut vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;

7 b §

Palvelun pitkäaikaisuus

Hyvinvointialue saa periä 7 c §:ssä tarkoitettun maksun:

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

1) sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitettua ympärivuorokautisesta palveluasumisesta, jos palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävän tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (*pitkäaikainen ympärivuorokautinen palveluasuminen*);

Hyvinvointialue saa periä 10 e §:ssä tarkoitetun maksun terveydenhuoltolain 25 §:ssä tarkoitettua kotisairaanhoidosta ja kotisairaalahoidosta sekä sosiaalihuoltolain 18 a §:ssä tarkoitettua lapsiperheen kotipalvelusta ja 19 a §:ssä tarkoitettua kotihoitosta, jos asiakas saa palvelua vähintään kerran viikossa ja lisäksi palvelun sen alkamisesta lukien arvioidaan kestävän vähintään kaksi kuukautta tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kaksi kuukautta (*jatkuva ja säännöllinen kotona annettava palvelu*).

7 c §

Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu

Hyvinvointialue saa periä pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun. Maksu saa olla enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetty vähennykset.

Jos asiakas on välittömästi ennen 1 momentissa tarkoitettua palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avoliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot, maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Tällöin maksu saa olla enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty 1 momentissa tarkoitettua vähennykset. Jos kuitenkin kumpikin puolisoista on pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksu määräytyy siten kuin 1 momentissa säädetään.

Hyvinvointialue on maksua määrätessään huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaalle vähintään 164 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalle vähintään 110 euroa kuukaudessa.

Edellä 3 momentissa säädetty euromäärät tarkistetaan joka toinen vuosi työntekijän eläkelain (395/2006) 98 §:ssä tarkoitettua työeläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään sitä työeläkeindeksin pistelukua, joka on vahvistettu tarkistusvuodelle mainitun pykälän soveltamista varten. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksillä tarkistettua euromäärää pyöristetään lähimpään täyteen euroon, ja ne tulevat voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

Jos 2 momentissa tarkoitettu puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella määräytyvä maksu muodostuisi suuremmaksi kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla määräytyvä maksu, saa asiakkaalta periä enintään 1 momentissa tarkoitettulla tavalla määräytyvän maksun suuruisen maksun.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

10 b §

Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot

10 c §

Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa

Ennen kuin 7 c §:ssä tarkoitettu maksu määrätään, mainitun pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen henkilön kuukausituloista on vähennettävä:

1) hänen suoritettavakseen vahvistettu elatusapu sekä hänen tosiasiallisista perhesuhteistaan johtuvat muut vastaavat kustannukset;

2) avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa laissa (26/2011) tarkoitettu pesänjakajan tai tuomioistuimen määräämä hyvitys, joka hänen on suoritettava rahana;

3) kiinteistön luovutuksen yhteydessä määrääjäksi tai elinkaudeksi pidätetty etuus, joka hänen on suoritettava rahana;

4) tuomioistuimen tai holhousviranomaisen hänelle määräämän edunvalvojan palkkion perusmaksu, jonka suuruudesta säädetään holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 44 §:n 5 momentin nojalla sekä edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain (648/2007) 22 §:ssä tarkoitettu valtuutetun palkkio, kuitenkin enintään edellä tarkoitettujen edunvalvojan palkkion perusmaksun suuruusena.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa säädetystä poiketen elatusapua ei vähennetä, jos elatusavun saajana on asiakkaan aviopuoliso, jonka kanssa asiakas on elänyt yhteistaloudessa välittömästi ennen pitkäaikaisen perhehoidon, pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen tai pitkäaikaisen laitoshoidon alkamista.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, tuloista vähennetään asiakkaan todelliset asumismenot ennen pitkäaikaiseen ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, pitkäaikaiseen perhehoitoon tai pitkäaikaiseen laitoshoittoon siirtymistä seuraavasti:

1) omistusasunnosta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut viimeisten kuuden kuukauden ajalta;

2) vuokra-asunnon vuokra ja muut asumisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) 52 §:ssä tarkoitettulta vuokralaisen irtisanomisajalta;

3) asumisoikeusasunnon asumisoikeusasunnoista annetun lain (393/2021) 32 §:ssä tarkoitettu käyttövastike ja muut asumisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut kolmelta kuukaudelta.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

10 d §

Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa

Sen lisäksi, mitä 10 c §:ssä säädetään, hyvinvointialueen on pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta perittävän maksun suuruudesta päättäessään vähennettävä maksun perusteena olevista tuloista kohtuulliset asumismenot, joita pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta aiheutuu. Asumismenoista vähennetään valtion varoista maksettava asumistuki.

10 e §

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu

Hyvinvointialue saa periä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy palvelupäätökseen kirjattujen palvelutuntien määrän, asiakkaan maksumyyn ja perheen koon mukaan. Maksuun ei sisälly asumiskustannuksia.

10 f §

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot

10 g §

Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa

Ennen kuin 10 e §:ssä tarkoitettu maksu määrätään, 10 f §:n 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden kuukausituloista on vähennettävä 10 c §:n 1 momentissa säädettyt menot. Kun asiakas, jolla on asuinkäytössään 10 c §:n 3 momentissa tarkoitettu asunto, siirtyy sosiaalihuoltolain 21 a §:ssä tarkoitettuun tuettuun asumiseen tai 21 b §:ssä tarkoitettuun yhteisölliseen asumiseen, jossa hän saa jatkuvaa ja säännöllistä kotona annettavaa palvelua, on 10 e §:ssä tarkoitettua maksua määrättäessä asiakkaan tuloista vähennettävä lisäksi 10 c §:n 3 momentissa tarkoitettujen todellisten asumismenot.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, elatusapua ei vähennetä määrättäessä 10 e §:ssä tarkoitettua maksua tuetussa asumisessa tai yhteisöllisessä asumisessa olevalle asiakkaalle, jos elatusavun saajana on asiakkaan aviopuoliso, jonka kanssa asiakas on elänyt yhteistaloudessa välittömästi ennen tuetun asumisen tai yhteisöllisen asumisen alkamista.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

10 h §

Asumista tukevat palvelut

Hyvinvointialue saa periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tukipalveluista, ~~19 b §:ssä tarkoitettuista turva-
va-
auttamispalveluista~~ ja 21 b §:n 1 momentissa tarkoitetuista sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta sekä vastaavista **sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella järjestetyistä asumista tukevista** palveluista. Tässä laissa asiakassuunnitelmalla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 39 §:ssä, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:ssä, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalviteista annetun lain (980/2012) 16 §:ssä ja lastensuojelulain (417/2007) 30 §:ssä tarkoitettua asiakirjaa sekä muualla laissa tarkoitettua vastaavaa asiakirjaa.

Ympäri vuorokautiseen palveluasumiseen liittyvistä 1 momentissa tarkoitetuista palveluista ei saa periä erillistä maksua.

14 §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen hyvinvointialueelle

Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, hyvinvointialue saa periä asiakkaalle maksettavan eläkkeen, elinkoron, elatusavun, avustuksen tai muun jatkuvan tai kertakaikkisen tulon, korvauksen tai saamisen siltä ajalta, jolloin asiakas saa hyvinvointialueen järjestämää ympäri vuorokautista palveluasumista, perhehoitoa, laitoshoidoa tai laitospalvelua. Hyvinvointialue voi käyttää tässä momentissa tarkoitettua tuloa, korvauksen ja saamisen asiakkaalle määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä tulosta, korvauksesta ja saamisesta muualla laissa tai lain nojalla annetuissa säännöksissä säädetään.

Hyvinvointialueen on ilmoitettava 1 momentissa tarkoitettua tuloa, korvauksen tai saamisen suorittajalle viimeistään kaksi viikkoa ennen maksupäivää, että tulo, korvaus tai saaminen suoritetaan hyvinvointialueelle. Tällöin suoritus tapahtua laillisin vaikutuksin vain hyvinvointialueelle.

Jos hyvinvointialue perii asiakkaalle maksettavan tuloa, korvauksen tai saamisen, hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on ympäri vuorokautista palveluasumista saavalle asiakkaalle, perhehoitoa saavalle asiakkaalle ja laitoshoidoa tai laitospalvelua saavalle asiakkaalle vähintään 7 c §:n 3 momentissa säädetyn käyttövaran suuruinen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 7 c §:n 5 momentti tulee kuitenkin voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 7 c §:n 5 momentin voimaantullessa voimassa olevat ennen mainitun säännöksen voimaantuloa tehdyt asiakasmaksupäätökset, joissa maksu määräytyy 7 c §:n 2 momentissa tarkoitettua tavalla puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella, on tarkistettava 7 c §:n 5 momentin mukaisiksi 31 päivään joulukuuta 2022 mennessä. Jos asiakkaalta on 7 c §:n 5 momentin voimaantulon jälkeen

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

peritty liikaa asiakasmaksua ennen asiakasmaksupäätöksen tarkistamista, asiakkaalle on mainittuun määräpäivään mennessä hyvitetty liikaa peritty osuus. (Uusi 2 mom.)

4.

Laki

yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 4 §:n 3 momentti, 13 § ja 27 §:n 2 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 3 momentti ja 27 §:n 2 momentti laissa 543/2018 sekä 13 § laeissa 1321/2014 ja /2022, sekä
lisätään 7 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

4 §

Toimintaedellytykset

Henkilöstön mitoituksesta ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään perhekodin osalta perhehoitolain (263/2015) 6, 8, ja 9 §:ssä. Lastensuojelun laitoshuollon henkilöstön vähimmäismäärästä säädetään lastensuojelulain (417/2007) 59 §:ssä ja kelpoisuusvaatimuksista mainitun lain 60 §:ssä. Sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitetun ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksesta säädetään ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain (980/2012) 20 §:ssä. Kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaamisesta säädetään sosiaalihuoltolain 49 b §:ssä.

7 § (Uusi)

Luvanvaraiset palvelut

Edellä 1 momentissa tarkoitettu luvanvaraisuus ei koske sosiaalihuoltolain 19 a §:n 4 momentissa tarkoitettua vuorokaudenajasta riippumatta järjestettävää kotihoitoa eikä 21 b §:ssä tarkoitettua yhteisöllistä asumista. (Uusi 3 mom.)

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

13 §

Hyvinvointialueen velvollisuus antaa ilmoitetut tiedot aluehallintovirastolle

Hyvinvointialueen on viipymättä annettava aluehallintovirastolle 11 ja 12 §:n nojalla saamansa tiedot lukuun ottamatta tietoja sellaisista palvelujen tuottajista, jotka tuottavat ainoastaan sosiaalihuoltolain 19 §:ssä tarkoitettuja tukipalveluja.

27 §

Ilmoituksenvaraista toimintaa koskevien tietojen tallettaminen rekisteriin

Rekisteriin ei talleteta tietoja sellaisista palvelujen tuottajista, jotka tuottavat ainoastaan sosiaalihuoltolain 19 §:ssä tarkoitettuja tukipalveluja.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lapsiperheiden kotipalvelun toteutumista hyvinvointialueilla ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin palvelun saannin turvaamiseksi.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lakiesityksen vaikutuksia ikäihmisten kotihoiton ja ympärivuorokautisen hoivan saatavuuteen ja laatuun.*
3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää hyviä toimintatapoja ikääntyneen väestön terveyden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja parhaiden käytäntöjen vakiinnuttamiseksi koko maahan esimerkiksi ikäihmisten neuvolatoimintana.*

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp

Helsingissä 16.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk (osittain)
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr (osittain)
varajäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
varajäsen Sari Sarkomaa kok

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen
valiokuntaneuvos Harri Sintonen

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

Vastalause 1

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että ikääntyneelle väestölle on tarjolla laadukkaat ja heidän toimintakykyään tukevat sosiaali- ja terveystalvet yhdenvertaisesti koko maassa. Palveluiden saatavuuden kannalta niiden järjestämisen edellyttämän henkilöstön riittävyys nousee avainasemaan, ja muun muassa nykyisen henkilöstön eläköitymisen seurauksena henkilöstön riittävyden varmistaminen edellyttää hallitukselta toimenpiteitä niin henkilöstön työolojen, palkkauksen, koulutuspaikkojen määrän kuin hyvinvointialueiden rahoituksenkin suhteen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa, että palveluiden asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi on ensiarvoisen tärkeää huolehtia henkilöstön lukumäärän lisäksi kunkin tehtävän osalta henkilöstön riittävästä koulutuksesta ja kielitaidosta. Pitkäaikaisten laitoshoitopaikkojen vähentämisestä on luovuttava, eikä huonokuntoisten potilaiden hoivassa hoitajan käyntejä voi korvata puhelinsoitoilla tai muulla teknologialla.

Useat valiokunnassa kuullut asiantuntijat ovat pitäneet henkilöstön riittävyttä ja työvoiman saatavuutta kynnyskysymyksinä esityksen tavoitteiden toteutumisen kannalta. SuPerin mukaan ensin on ratkaistava kotihoidon vetovoima työpaikkana ja siitä johtuva työntekijäpula, ja sitten vasta voidaan laajentaa kotihoidon järjestämisaikoja. THL:n mukaan samaan aikaan, kun kotihoidon käyttäjämäärät ovat kasvussa, hoitohenkilöstön saatavuus heikkenee, kun aikaisempaa pienemmät ikäluokat siirtyvät työmarkkinoille ja myös eläköityminen vaikuttaa henkilöstön saatavuuteen. Tästä syystä koulutusmääriä on nostettava ja on käytettävä muita mahdollisia keinoja henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi; lisäksi henkilöstön saatavuuden rajoite tulee huomioida palvelujärjestelmää kehitettäessä. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan mukaan esitetyt lisäykset lähihoitajien ja sairaanhoitajien koulutuspaikkoihin ovat välttämättömiä, mutta eivät korjaa tilannetta välittömästi. Lisäksi tarvitaan riittävästi sosiaalialan ammattiosaimista (esimerkiksi geronomit, sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät) erityisesti osallisuutta ja vuorovaikutusta edellyttäviä toimintoja järjestettäessä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä yhtyy esitettyihin huomioihin.

Monet kuullut asiantuntijat ovat myös nostaneet esiin huomioita, jotka liittyvät henkilöstön koulutus- ja pätevyysvaatimuksiin eri tehtävissä. SuPer painottaa, että henkilöstömäärää suunniteltaessa on varmistettava, miten henkilöstön lyhyt- ja pidempiaikaiset poissaolot korvataan sijaisilla, ja veloitettava toimintayksikön johtaja tekemään henkilöstövajauksesta kirjallinen ilmoitus aluehallintovirastoon. Edelleen SuPer huomauttaa, että hoiva-avustajat eivät saa työskennellä kotihoidossa koskaan yksin eikä koulutustasoa kotihoidossa saa laskea, ja katsoo, että olisi luotava kotihoidon henkilöstön oma henkilöstömitoitus sekä laskentakaava sille. Valvira huomauttaa, että sosiaalihuoltolain 46 c §:n mukaisen yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen asumisen yhdistämisessä henkilöstömitoituksen valvonta on hankalaa ja esityksen mukainen sääntely voi valvontahavaintojen valossa aiheuttaa vakavia riskejä asiakkaiden palvelutarpeiden mukaisten palveluiden toteutumiselle sekä asiakas- ja potilasturvallisuudelle, ellei kyseisten yksikköjen asiakkaiden erilaisia palvelutarpeita tunnusteta. Ongelmia voi syntyä myös, jos aikaisemmin ns. tukipalveluiksi luettavaa palvelua on laajennettu toiminnan aloittamisen jälkeen siten, että tehtävät ovat sisältäneet myös sosiaalihuoltoon kuuluviin tehtäviin, joiden katsotaan edellyttävän sosiaali- tai ter-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

veydenhuollon ammattihenkilön osaamista ja myös lupahallinnon rekisteröintiä. Valvonnan kannalta olisi tärkeää määritellä mahdollisimman yksiselitteisesti kotihoitoon asiakas- ja potilastyöhön osallistuvat henkilöt tai osaamisen taso. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä yhtyy esitettyihin huomioihin ja korostaa, että valvontaviranomaiselle on muutoksen yhteydessä varmistettava riittävät valvontaresurssit.

Lisäksi kuullut asiantuntijat ovat nostaneet esille asiakkaiden oikeuden eri palvelumuotoihin. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen saamisedellytyksiä on täsmennettävä, koska pääsy ympärivuorokautisen palveluasumisen piiriin voisi heikentyä, jos yhteisöllisen asumisen arvioitaisiin soveltuvan vuorokauden eri aikoina palveluja tarvitseville asiakkaille ympärivuorokautisen palveluasumisen sijaan. Apulaisoikeusasiamies huomauttaa, että ehdotetussa muodossa sääntelyyn sisältyy vaara, että haavoittuvassa asemassa oleva asiakas ei saa tarpeensa mukaista palvelua ja joutuu maksamaan siitä enemmän kuin vastaavassa tilanteessa oleva asiakas, jolle palvelu järjestetään hoiva-asumisena (ympäri- vuorokautisena palveluasumisena), koska yhteisöllistä asumista ei koske asiakasmaksulain 7 c §:ssä säädetty käyttövara. Apulaisoikeusasiamies nostaa esiin myös kysymyksen siitä, koskevatko kotihoidon ja tukipalvelujen henkilöstöä samat vaatimukset ja miten kotihoito ja tukipalvelut eroavat toisistaan, kun niillä on lähtökohtaisesti samat saantiedellytykset, ja esittää ympärivuorokautisen palveluasumisen säätämistä subjektiiviseksi oikeudeksi. Vammaisfoorumi esittää, että työiän ylittäneiden vammaisten henkilöiden päiväaikaista toimintaa tulisi saada sosiaalihuoltolain perusteella tukipalveluna. Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet muistuttaa, että sosiaalihuoltolakiin ehdotetut uudet palvelut eivät saa muodostua esteeksi asiakkaan tarpeen mukaiselle kotihoidolle tai pääsyyn hänelle soveltuvien ja tarpeen mukaisten asumispalvelujen piiriin. Esimerkiksi yöaikaisen kotihoidon järjestäminen ei saa vaikeuttaa yhteisölliseen asumiseen tai ympärivuorokautiseen palveluasumiseen pääsyä, kun henkilön palvelutarve sitä edellyttää. Vastaavasti yhteisöllinen asuminen tai omaishoidon saaminen siellä ei saa olla este ympärivuorokautiseen palveluasumiseen pääsemisessä. Eläkeliitto korostaa, että tukipalveluilla ei tule poissulkea tai rajata muita asiakkaan tarvitsemia palveluja, ja esittää tiukempaa aikarajaa ei-kiireellisten sosiaalipalveluiden järjestämiseen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä allekirjoittaa esitetyn kritiikin ja toteaa, ettei asiakkaita, jotka ovat ympärivuorokautisen palveluasumisen tarpeessa, saa sijoittaa muihin, heidän tarpeidensa kannalta epätarkoituksenmukaisiin ja riittämättömiin asumisen muotoihin sen takia, että henkilöstö ei riitä ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen täyttämiseen.

Lisäksi kuullut asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomiota asiakasmaksujen määräytymiseen ja käyttövaran tasoon. Muistiliitto korostaa, että sosiaalihuoltolain 46 c §:n mukaisessa yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen asumisen yhdistämisessä palvelujen maksujen määräytymisen on oltava asiakkaalle selkeää ja ennakoitavissa. Vanhusasiavaltuutettu esittää, että asiakasmaksulain 7 c §:n mukainen käyttövara on nostettava 250 euroon kuussa. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa, että asiakkaan käyttövaran suuruuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota kiihtyvän inflaation tilanteessa, ja katsoo, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun lain 7 c §:n mukainen indeksitarkistus olisi tehtävä tarvittaessa huomattavasti tiheämmin kuin esityksen mukaisesti joka toinen vuosi ja tulisi selvittää käyttövaran sitominen kansaneläkeindeksiin työeläkeindeksin sijasta, jotta käyttövaran riittävyyden kannalta oleellinen kuluttajahintojen nousu tulisi asianmukaisesti huomioituksi. Käyttövaran tulee myös koskea kaikkia asumispalveluiden piirissä olevia asumisen muodosta riippumatta.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 4. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena,

että 1.—3. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (*Vastalauseen muutosehdotukset*) ja

että hyväksytään kuusi lausumaa. (*Vastalauseen lausumaehdotukset*)

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 20 §,
muutetaan 3 §:n 1 ja 6 kohta, 14 §:n 1 momentti, 19 ja 21 §, 22 §:n 1 momentti sekä 47 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 kohta laissa /2022 ja 14 §:n 1 momentti osaksi laeissa 512/2016, 635/2021 ja /2022 sekä 47 § laissa /2022, sekä
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 292/2016 ja /2022, uusi 7 kohta, 14 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 512/2016, 635/2021 ja /2022, uusi 2 momentti, jolloin voimassa oleva 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 18 a, 19 a ja 21 a—21 c §, 46 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 292/2016, uusi 4 momentti, lakiin uusi 46 b ja 46 c §, 49 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 292/2016, uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 49 b §, seuraavasti:

3, 14, 18 a, 19, 19 a, 21, 21 a—c, 22, 46 a—c, 47 ja 49 a §
(Kuten StVM)

49 b §

Kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaaminen

Saatuun 46 b §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen toimintayksikön johtajan on ~~tarvittaessa~~ välittömästi ryhdyttävä käytettävissään oleviin toimenpiteisiin henkilöstön vajauksen kor-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

jaamiseksi sekä huolehdittava siitä, että tieto henkilöstön vajauksesta välittyy sille toimijalle, joka vastaa toimintayksikön henkilöstöpolitiikasta.

Jos vajausta ei saada korjatuksi 1 momentissa tarkoitetuilla toimenpiteillä, toimintayksikön henkilöstöpolitiikasta vastaavan toimijan on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi sekä ilmoitettava henkilöstön riittämättömyydestä valvontaviranomaiselle.

Voimaantulosäännös

(Kuten StVM)

2.

Laki

ikäntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 3 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 565/2020, *muutetaan* 3 §:n 4 kohta, 3 a §:n otsikko ja 1 momentti, 5 ja 12 §, 14 §:n 1 momentti, 14 a §, 15 b §:n 1 momentti, 16 §, 18 §:n 2 ja 3 momentti sekä 20, 21 ja 23 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 4 kohta, 3 a §:n otsikko ja 1 momentti laissa 565/2020, 5, 12 ja 23 § osaksi laissa /2022, 14 §:n 1 momentti, 14 a § ja 15 b §:n 1 momentti osaksi laeissa 1351/2014 ja /2022 sekä 20 § osaksi laissa 565/2020, sekä

lisätään lakiin siitä lailla 1346/2016 kumotun 17 §:n tilalle uusi 17 § sekä lakiin uusi 24 a § seuraavasti:

3, 3 a, 5, 12, 14, 14 a, 15 b, 16 ja 17 §

(Kuten StVM)

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

18 §

Päätös sosiaalipalvelujen myöntämisestä ja oikeus palveluihin

Päätös muiden kuin kiireellisten sosiaalipalvelujen myöntämisestä on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun kirjallinen tai suullinen hakemus on tullut vireille. Iäkkäällä henkilöllä, joka tarvitsee ympärivuorokautisia palveluita, on oikeus ympärivuorokautiseen palveluasuamiseen. Iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnetyt muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä. Niitä koskeva päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää aikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

(3 mom. kuten StVM)

20, 21, 23, 24 a §

(Kuten StVM)

Voimaantulosäynnös

(Kuten StVM)

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n 1 kohta, 7 b §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta sekä 2 momentti, 7 c §, 10 b §:n otsikko, 10 c §, 10 d §:n otsikko ja 1 momentti, 10 e §:n otsikko ja 1 momentti, 10 f §:n otsikko, 10 g ja 10 h § sekä 14 §,

sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 kohta laissa 1311/2014 ja 7 b §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta sekä 2 momentti, 7 c §, 10 b §:n otsikko, 10 c §, 10 d §:n otsikko ja 1 momentti, 10 e §:n otsikko ja 1 momentti, 10 f §:n otsikko, 10 g ja 10 h § sekä 14 § laeissa 1201/2020 ja / 2022, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

4 ja 7 b §

(Kuten StVM)

7 c §

Pitkäaikaisen ~~ympärivuorokautisen~~ palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu

(1 ja 2 mom. kuten StVM)

Hyvinvointialueen on maksua määrätessään huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on ~~pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaalle vähintään 164 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalle~~ vähintään 250 euroa kuukaudessa.

Edellä 3 momentissa säädetty euromäärät tarkistetaan joka ~~toinen~~ vuosi kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) tarkoitetun kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään sitä kansaneläkeindeksin pistelukua, joka on vahvistettu tarkistusvuodelle mainitun pykälän soveltamista varten. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksillä tarkistettavat euromäärät pyöristetään lähimpään täyteen euroon, ja ne tulevat voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

(5 mom. kuten StVM)

10 b—h ja 14 §

(Kuten StVM)

Voimaantulosäännös

(Kuten StVM)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että tilanteessa, jossa inflaatiokehitys on poikkeuksellisen voimakasta, hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun lain 7 c §:n mukaisen käyttövaran indeksikorotuksen ylimääräisen indeksitarkistuksen toteuttamiseksi tiheimmällä tarkasteluvälillä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle esityksen asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jäävän käyttövaran nostamiseksi 250 euroon kuukaudessa vielä tällä eduskuntakaudella.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa kotihoidon resurssien sekä pitkäaikaisen laitoshoidon paikkojen riittävän tason ja selvittää kotihoidon henkilömitoituksen tarpeen.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 1 /ps

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee eduskunnalle esityksen, jossa apulaisoikeusasiamiehen esittämällä tavalla ympärivuorokautisesta palveluasumisesta säädetään subjektiivinen oikeus silloin, kun henkilön kunto sitä edellyttää.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sosiaali- ja terveysalan koulutuksen aloituspaikkojen määrän lisäämiseksi riittävälle tasolle vastaamaan väestön ikääntymisestä, käsiteltävästä esityksestä sekä hoitotakuusta johtuviin kasvaviin resurssitarpeisiin.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla parannetaan hoitoalan veto- ja pitovoimaa henkilöstöressurssien riittävyyden varmistamiseksi tilanteessa, jossa kotihoidon henkilöstöpula on jo nykyisellään akuutti ongelma.

Helsingissä 16.6.2022

Arja Juvonen ps
Kaisa Juuso ps
Minna Reijonen ps

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

Vastalause 2

Perustelut

Hallituksen esittämät lakimuutokset eivät paranna vanhusten hoitoon pääsyä eivätkä vastaa vanhus- ja hoivahuollon haasteisiin tai tuo ratkaisuja sen ongelmiin. Kokoomuksen mielestä ikääntyneiden palveluiden lainsäädännön molemmat uudistukset olisi pitänyt tehdä samanaikaisesti, jotta molempien vaiheiden yhteisvaikutuksia olisi voinut perusteellisesti arvioida. Kokoomus on huolissaan, että nyt käsittelyssä oleva lakiesitys tulee lisäämään sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön epätarkoituksenmukaista käyttöä tilanteessa, jossa muutenkin ammattitaitoisen henkilöstön tarve on suuri ja sen saatavuus on rajallinen. Esityksen riskit näyttävät osin toteutuvan jo nykyisin hoitajamitoituksen vaatimusten kiristyessä, ja sen toimeenpano on vasta kesken.

Henkilöstön riittävyyteen liittyvien riskien osalta tulisi myös huomioida hyvinvointialueiden tosiasiassa mahdollisuudet toimeenpanna esitys. Jo ennestään vaikeassa palvelujen järjestämisen tilanteessa, esitys lisää palvelujen järjestäjälle uusia velvoitteita, kuten esimiesten velvoitteiden ja työkuorman kasvattaminen, vuorokaudenajasta riippumaton kotihoito ilman riittävää resursointia ja turvapalvelujen järjestämisen vaatimusten tiukentaminen.

Jo lausuntokierroksella monet lausunnonantajista arvioivat, että esityksessä kotihoidon palveluiden hoitajapulan paikkailuyritys jää puolittiehen ja esityksessä konkreettiset toimet henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi jäävät puuttumaan.

Itse esityksessäkin todetaan useissa kohdissa, että "Henkilöstön heikko saatavuus aiheuttaa riskin sekä uudistuksen 1. vaiheen (ympäri vuorokautisen hoidon henkilöstömitoitus) että 2. vaiheen (kotihoidon henkilöstön riittävyyden varmistaminen) toimeenpanolle." Lisäksi todetaan, että "henkilöstön heikko saatavuus voi aiheuttaa sen, että asiakkaiden tarvitsemia ympärivuorokautisia tai kotihoidon palveluja ei voida toteuttaa laadukkaasti tai jopa sen, että niiden saatavuus saattaa heikentyä."

Työvoiman saatavuus

Väestön ikääntyessä, palvelutarpeen jatkuvasti lisääntyessä ja työikäisten määrän vähentyessä hoito- ja hoivahenkilöstön riittävyys on merkittävä huoli ja yksi suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kestävyyskeskeisistä kysymyksistä.

Suomeen tarvittaisiin pikaisia toimia ja resursseja alalla olevien työntekijöiden työhyvinvoinnin ja jaksamisen tukemiseksi sekä henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi. Kokoomus kannattaa toimia riittävien tukipalveluiden varmistamiseksi niin, että ammattitaitoinen henkilöstö voi keskittyä itse hoivatyöhön, hoiva-avustajien lisäämistä vanhushoivapalveluissa sekä työperäisen maahanmuuton edistämistä.

Ikääntyneiden palveluissa ollaan tilanteessa, että työvoiman saatavuuden ongelmat ovat viime vuosina johtaneet palveluiden saatavuuden heikkenemiseen ja osin jopa kriisiytymiseen. 1.10.2020 voimaan tulleet vanhushoivapalvelulain määräykset ympärivuorokautisen hoivan henkilös-

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

tön mitoituksesta ja käytöstä ovat pahentaneet tilannetta asiakkaiden ja kuntien näkökulmasta. Kunnat eivät pysty tarjoamaan tällä hetkellä riittävää määrää palveluita suhteessa asiakastarpeisiin. Jo nyt ollaan tilanteessa, että hoitajapula on johtanut hoivakotien sulkemiseen ja siihen, ettei vanhuksia ole voitu ottaa vastaan hoivakoteihin kiristyneen hoitajamitoituksen takia, vaikka siellä olisi ollut tyhjiä paikkoja. Nyt käsittelyssä oleva esitys tuo mukanaan edelleen tiukennuksia nykyainsäädäntöön ja saattaa vaikeuttaa tilannetta entisestään. Kokoomus pitää merkittävänä riskinä, että iäkkäät moni- ja muistisairaajat ihmiset eivät saa niitä palveluja, joihin heillä olisi oikeus.

Henkilöstövajauksen korjaaminen edellyttää kiireellisiä valtakunnallisia työvoimapolitiittisia toimenpiteitä, ei lisävelvoitteita lakiin. Lakiesityksessä esitetään vain velvoitteita, mutta keinot henkilöstön riittävyyden parantamiseksi ovat unohtuneet.

Hallitus asetti marraskuussa 2021 työryhmän valmistelemaan ratkaisuja sote-alan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Toistaiseksi työryhmästä ei ole saatu konkreettisia esityksiä akuuttiin henkilöstöpulaan vastaamiseksi. Toimet ovat siis auttamattomasti myöhässä, sillä hoitoa ja hoivaa ei pystytä tarjoamaan tarpeisiin nähden, ja on merkittävä riski, että hoitajapulan vuoksi osastoja tai toimintayksiköitä joudutaan kokonaan sulkemaan.

Hallituksen viivyttely henkilöstön veto- ja pitovoimaa sekä saatavuutta lisäävien toimien varmistamisessa on käsittämätöntä, sillä jo Juha Sipilän hallituksen aikana asetettiin vanhuspalveluiden kokonaisuudistusta valmisteleva työryhmä, jonka yhtenä toimeksiantona oli pohtia henkilöstön määrää, osaamista ja kohdentamista sekä osajien tarvetta ottaen huomioon myös kotihoito ja omaishoito.

Hoito- ja hoiva-alan sekä sosiaalialan ammattilaisten lisäämiseksi tarvitaan pitkäjänteinen suunnitelma, jossa huomioidaan mm. koulutustarpeet ja kansainvälisen rekrytoinnin mahdollisuudet. Hoito- ja sosiaalialan veto- ja pitovoiman varmistamiseksi on luotava alalle urapolkumalleja, jotka mahdollistavat myös horisontaalisen urakehityksen ja asiantuntijuuden syvenemisen. Tämä edellyttää koulutuksen kehittämistä ja erityisesti akateemisen jatkokoulutuksen lisäämistä.

Teknologia ei voi korvata ihmistä, mutta nykyaikana kaikessa palvelutoiminnassa olisi huomiotava teknologian ja digitalisaation kautta saavutettavat hyödyt ja sen tuoma mahdollisuus kasvattaa sote-ammattilaisten asiakastyön osuutta. Laadukkaasiin sosiaali- ja terveyspalveluihin kuuluvat myös hyvä johtaminen ja selkeät toimintamallit, joihin työntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa. Hyvällä johtamisella vaikutetaan työhyvinvointiin ja työstä suoriutumiseen, mikä näkyy palveluiden laadussa ja tuloksissa sekä työntekijöiden jaksamisessa. Johtajilla tulee olla mahdollisuus panostaa hyvään hallinnolliseen työhön ja laadukkaaseen henkilöstöhallintoon.

Säädetyt hoitajamitoituksen toimeenpanossa eteneminen ilman, että voidaan turvata henkilöstön saatavuus, on Kokoomuksen mielestä hallitukselta vastuutonta politiikkaa. Henkilöstön saatavuus on pystyttävä turvaamaan, ja mitoituksen täyttämiseen tulisi voida laskea esimerkiksi hoivaavustajien käyttäminen ja digitalisaation hyödyntäminen.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

Johdon vaatimusten kiristäminen ei tuo lisää hoitajia

Kokoomuksen mielestä esityksen yritys ratkoa henkilöstön riittävyyttä sysäämällä vastuu toimintayksikön johtajalle on heikko. Kotihoidon henkilöstön turvaamisen esitys on täysin riittämätön väestörakenteen muutokseen ja muihin ehdotuksessa esitettyihin henkilöstön riittävyyttä turvaaviin toimenpiteisiin nähden. Henkilöstön saatavuusarviot sekä väestörakenteen globaalit muutosten ennusteet ennakoivat aiemmin näkemätöntä henkilöstöpulaa, jota ei ratkaista sysäämällä vastuu toimintayksikön johtajalle.

Kokoomus pitää kohtuuttomana, että toimintayksiköiden johtajille asetetaan vaatimuksia henkilöstön riittävyydestä. Toimintayksiköt toimivat aiemmin päätetyn rahoituksensa puitteissa ja niin toimivat kunnatkin ja jatkossa hyvinvointialueet. Henkilökuntaa ei ole kunnissa eikä toimintayksiköissä reservissä, josta toiminnasta vastaava virkahenkilö kykenisi äkillisen vajauksen tullen takaamaan tarvittavan sijaishenkilöstön. Velvoitteita laatiessa on huomioitava, että lakiesityksen mukaiset yksiköiden johtajille asetetut hyvin tiukat velvoitteet saattavat johtaa vaikeuksiin palveluyksiköiden johtajien rekrytoinnissa.

Rahoitus

Esitettyjen muutosten taloudelliset vaikutukset on arvioitu liian pieniksi. Suurimmat toimeenpanon kustannukset tulevat kohdentumaan niille palvelujen järjestäjille, jotka eivät ole pystyneet aikaisemmin järjestämään kotihoidon palvelua ympärivuorokautisesti tai turva-auttamispalvelua esimerkiksi laajojen syrjäseutujen, pitkien etäisyyksien tai saaristo-olosuhteiden vuoksi. Tämän vuoksi uusien velvoitteiden kustannusvaikutus (43,9 milj. euroa) on arvioitu todennäköisesti liian alhaiseksi ja sitä pitää tarkentaa siten, että riittävä rahoitus aidosti turvataan.

On mahdollista, että yöaikaisten käyntien lisääntyminen lisää myös käyntimääriin perustuvia säännöllisen kotihoidon maksuja, mitä ei ole hallituksen esityksessä otettu huomioon.

Kokoomus pitää esityksen rahoitusvajetta suurena ongelmana sen toimeenpanolle. Samanaikaisesti huolena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksessa ei ole varattu tarpeeksi rahaa hyvinvointialueiden työntekijöiden palkkaharmonisointiin. Lisäksi sote-menoja tulevat kasvattamaan myös kunta-alan palkankorotukset.

Hoiva-avustajien lisääminen

Henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi hoiva-avustajien käyttöä tulisi vähentämisen sijaan lisätä suhteessa henkilökunnan kokonaismitoitukseen. Henkilökunnan kokonaismitoitus nousi 1.1.2022 alkaen 0,6:een ja nousee edelleen 1.4.2023 alkaen 0,7:ään. Hoiva-avustajien käyttöä tulisi voida sisällyttää laajemmin kokonaismitoitukseen huolehtien samalla, että työvuorossa on riittävä sairaanhoidollinen ja lääkeosaaminen. Valvonnan tulee kohdistua kaikilta osiltaan yhdenmukaisesti julkisiin ja yksityisiin yksiköihin valvojatahosta riippumatta, että toimintayksikkökohtaisten tietojen julkaiseminen sinänsä on palvelujen laadun ja valvonnan kannalta tarpeellista.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

Omavalvonta

On vaikea uskoa, että esityksen korostama omavalvonta voisi taata palvelun laadun. Kaikki kokemus puhuu sen puolesta, että pitäisi säätää myös virallisesta ulkopuolisesta valvonnasta. Kotihoidon osalta olisi perusteltua lisätä valvontaa. Asiakastyytyväisyyskyselyt ovat kannatettavia. On kuitenkin hyvä huomata, että kaikkein haavoittuvimmat ihmiset eivät usein kykene kyselyihin mielekkäästi vastaamaan.

Vuorokaudenajasta riippumaton kotihoito

Monet kunnat toteuttavat kotiin vietäviä palveluita jo nyt ympärivuorokautisesti. Ongelmallinen tilanne on erityisesti pienissä kunnissa, joissa saattaa olla vain muutamia yöhoitoa tarvitsevia asiakkaita pitkien etäisyyksien päässä. Kokonaisuutena yöhoidon laajentaminen tulee lisäämään työvoiman tarvetta esityksen arvion mukaan noin 700 hoitajalla. Kokoomus haluaa korostaa, että kotihoitoa on seurattava huolellisesti, ettei kynnys päästä ympärivuorokautiseen hoivaan nouse muutoksen myötä. Tämä huoli nousi myös useissa asiantuntijalausunnoissa esille.

Turva-auttaminen

Kokoomus on esityksen kanssa samaa mieltä siitä, että auttamistilanteiden moninaisuuden vuoksi oleellisinta on, että turva-auttamisen tarpeen arvioinnin tekee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen. Henkilöstön riittävyyden ja pitkien välimatkojen takia olisi kuitenkin järkevää, että kotona voisi käydä muukin auttaja. Hälytykset voivat olla virhesoittoja tai hälytyksen taustalla voi olla muuta ei hoidollista avuntarvetta. Tärkeää kuitenkin on, että turva-auttajalla on mahdollisuus aina konsultoida auttamistilanteessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia.

Teknologian hyödyntäminen

Kokoomus pitää tärkeänä, että hoidossa ja hoivassa voidaan käyttää moderneja valvontaan ja seurantaan liittyviä ratkaisuja. Teknologian avulla voidaan parantaa esim. yöaikaista asiakas- ja potilasturvallisuutta. Tällöin myös mm. yövuoroissa hoitohenkilökunnan resursseja voidaan kohdentaa juuri niihin toimintoihin ja vanhuksiin, jotka tarvitsevat henkilökohtaista apua. Henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi, ja kustannusten hillinnänkin näkökulmasta on perusteltua hyödyntää digitalisaatiota, automatisaatiota ja robotiikkaa ihmisen työn tukena niissä toiminnoissa, joissa se on mahdollista. Teknologiaa hoitotyön apuna käyttämällä voidaan vapauttaa aikaa vanhuksen kanssa tehtävälle työlle ja niihin tehtäviin, joissa se on välttämätöntä.

Teknologiaan liittyvien kehitysehdotuksien (koneellinen annosjakelu, tukipalvelumitoituksen poistaminen toimiluvista sekä 0,70-mitoituksen saavuttaminen siten, että siitä 0,10 voidaan saavuttaa teknologisilla ratkaisuilla) lisäksi muun muassa sensori- ja hälytinteknologialla voidaan aidosti huolehtia asukkaiden tarpeista ja lisätä samalla turvallisuutta vanhuksen yksityisyyden suo- ja samalla huomioiden.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

Laitoshoidon poistaminen sosiaalihuollon palveluvalikosta

Kokoomus pitää laitoshoidon poistamista sosiaalihuollon palveluvalikosta mahdollisena iäkkäiden henkilöiden etua vaarantamatta, kunhan kalliit laitteet, kuten esimerkiksi painehaavan hoitoon tarkoitettut haavanhoitolaitteet tai painetta lievittävät apuvälineet, eivät jää asiakkaan maksettaviksi ja lääkekaapin olemassaolo palvelutaloissa on lainsäädännöllisesti mahdollistettu. Laitoshoidon on kuitenkin säilytettävä iäkkäiden saattohoidon tarpeisiin tilanteissa, joissa kallista sairaalatasoista hoitoa ei tarvita, mutta kotona saattohoito ei ole mahdollista.

Kriteerit ympärivuorokautiseen hoitoon

Kokoomuksen mielestä säädettävään lakiin on kirjattava kansallisesti yhteneväiset kriteerit, joiden täyttyessä ikäihmiselle syntyy aito subjektiivinen oikeus ympärivuorokautisen hoivapaikan saamiselle.

Ikäihmisiä pitää kohdella yhdenvertaisesti riippumatta siitä, missä he asuvat. Kokoomus on jättänyt toimenpideoitteen (TPA 88/2020 vp) ympärivuorokautisen hoivan valtakunnallisista yhtenäisistä kriteereistä. Tämä parantaisi merkittävästi hoitoon pääsyn yhdenvertaisuutta ja avoimuutta sekä selkeyttää käytänteitä eri hyvinvointialueilla. Tämä on tärkeää niin ikäihmisen kuin omaistenkin kannalta. Ikäihmisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta tarvitaan avoimuutta ja selkeitä, yhtenäisiä valtakunnallisia kriteerejä.

Päätös sosiaalipalvelujen myöntämisestä ja oikeus palveluihin

Päätös palveluista olisi toimeenpantava pääsääntöisesti kolmen kuukauden sisällä asian vireille, tulosta. Kokoomus yhtyy vanhusasiavaltuutetun näkemykseen siitä, että kolme kuukautta on iäkkäälle henkilölle liian pitkä aika odottaa palveluita erityisesti, kun tuen ja avun tarve on ympärivuorokautista ja jatkuvaa. Samoin se on pitkä aika odottaa kotihoidon palveluja, päivätoimintaa ja lyhytaikaista hoivajaksoa. Kokoomuksen mielestä jatkossa iäkkäällä henkilöllä pitäisi olla oikeus saada hänelle myönnettyt muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään yhden kuukauden kuluttua päätöksenteosta nykyisen kolmen kuukauden sijaan, kuten Kokoomuksen lakialoitteessa (LA 37/2020 vp) ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista annetun lain 18 §:n muuttamisesta ehdotetaan.

Väliaikaiseen asumiseen liittyä epäselvyyttä

Asumispalvelumuotoja pitää selkeyttää. On asiakkaan kannalta epäselvää, millaisissa tilanteissa kukin asumismuoto on asiakkaalle sopivin vaihtoehto ja mitä palveluita ko. asumismuotoon kuuluu. Lailla tulee varmistaa, että samat asumisen muodot ovat saatavilla kaikilla hyvinvointialueilla yksilöllisten tarpeiden mukaan. Myös asumispalveluiden osalta tulee olla riittävän selkeät säädökset myös asiakasmaksulaissa: millä perusteella maksu määräytyy ja missä laajuudessa ko. maksua vastaan palvelu kuuluu.

Hallituksen esityksessä asumisen muodon eri termit ovat epäselviä ja sekavia, mikä on noussut esiin myös monen asiantuntijan lausunnoissa.

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

Yhteisöllinen asuminen

Epäselvyyksien välttämiseksi, esityksessä olisi tarkennettava, että yhteisöllisen asumisen asukkaiden osalta ei edellytetä ympärivuorokautisen palveluasumisen mitoitusvaatimuksia, vaikka henkilökunta voikin olla sama. Nykyisessä lakiehdotuksessa suljetaan pois asukkaiden mahdollisuus yhteisölliseen asumiseen senioritaloissa, joihin asukkaat ovat itsenäisesti hakeutuneet. Myös senioritalojen asukkailla on oltava yhdenvertainen mahdollisuus joustavasti siirtyä palvelutarpeeseen perustuen itsenäisestä asumisesta yhteisölliseen asumiseen ja tarpeen mukaan ympärivuorokautiseen palveluasumiseen omassa asunnossaan riippumatta asumismuodosta (omistus- tai vuokra-asunto).

Myös apulaisoikeusasiamies on huomauttanut lausunnossaan, että esityksen perusteella on epäselvää, kenelle yhteisöllinen asuminen on tarkoitettu ja kuka olisi ehdotetun lainsäädännön mukaan oikeutettu saamaan ympärivuorokautista palveluasumista. Asialla on merkitystä myös asiakasmaksujen kannalta, sillä ne määräytyvät eri tavoin eri asumismuodoissa. Tämä asettaa ikäihmiset eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, missä he asuvat.

Omaishoito

Omaishoito muodostaa muiden sote-palveluiden kanssa kokonaisuuden, joka tukee koko omaishoitoperheen turvallista arkea ja hyvää elämänlaatua. Valitettavasti omaishoito näkyy taas liian kapeana osana vanhuspalveluiden uudistusta ja on jäänyt käytännössä huomioimatta.

Lapsiperheen ja perheen oikeus kotihoitoon

Ehdotettu laki myöntää lapsiperheille oikeuden kotipalveluun, mutta iäkkäille ihmisille samantilaista oikeutta ei anneta. Tämä vaarantaa kansalaisten yhdenvertaisuuden.

Lain vaikutukset vammaisiin

Kokoomuksen mielestä vammaisvaikutusten arviointi olisi ollut tärkeä tehdä. Vammaisten erityispalvelut joutuvat suuren muutoksen alle, kun vammaispalveluita tarjoavat erityishuoltopiirit lakkautetaan.

Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta on nyt rajoittumassa työikäisiin vaikeammin vammaisiin henkilöihin, ja tämä soveltamisala tulee oletettavasti olemaan myös työelämäosallisuutta edistäväillä säännöksillä, ja niin työiän ylittäneelle vammaiselle henkilölle mielekäs päiväaikainen toiminta tulisi saada sosiaalihuoltolain perusteella tukipalveluita koskevan 19 §:n alle. Tässä tulee huomioida nimenomaisesti myös toimintarajoitteiset ikääntyvät henkilöt.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään neljä lausumaa. (*Vastalauseen lausumaehdotukset*)

Valiokunnan mietintö StVM 12/2022 vp
Vastalause 2 /kok

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hoitajamitoituksen toimeenpanossa varmistetaan henkilöstön saatavuus eikä sillä heikennetä kotihoitoa ja aiheuteta sulkemisia ympärivuorokautisessa hoidossa.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo kiireellisellä aikataululla esityksen, jossa voitaisiin hyödyntää teknologisia mahdollisuuksia ja etäpalveluita sekä kotihoidossa että ympärivuorokautisessa hoidossa ja hoivassa.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo viipymättä esitykset sote-alan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskuntaan lakiesityksen ympärivuorokautiseen hoivaan pääsyn valtakunnallisista yhtenäisistä kriteereistä.*

Helsingissä 16.6.2022

Mia Laiho kok
Terhi Koulumies kok
Sari Sarkomaa kok